www.foi.am

ԻՆՖՈՐՄԱՑԻԱՅԻ ԱԶԱՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ԴՈՒ ՏԵՂՅԱԿ ԼԻՆԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔ ՈՒՆԵՍ

տ ե ղ ե կ ա գ ի ր N 18

ս ե պ տ ե մ բ ե ր 2 0 0 6

Հրապարակվում է 2001 թվականից

www.foi.am

ԴՈՒ ՏԵՂՅԱԿ ԼԻՆԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔ ՈՒՆԵՍ

տեղեկագիր N18

Օրենքը չպետք է փոփոխվի....................5

ՀՀ նախարարների եկամուտները....................6

ԳԵՎՈՐԳ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ
Դատական ակտերի մատչելիությունը....................22

ՇՈՒՇԱՆ ԴՈՅԴՈՅԱՆ
Տեղեկատվության աղբյուրի գաղտնիության իրավունքը....................24

ՊԱՊԻՆ ՄՈՒՐԱԴՅԱՆ
Մեկ պատուհանով զարուն չի գա....................31

ԱՐՍԵՆ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ
Տեսչությունները էլ է խախտում օրենքը....................32

ԱՐԱՐԱՏ ԴԱՎԹՅԱՆ
Լինել Գեղարդում, նշանակում է....................33

ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ
Տեղեկատվություն ստանալու իրավունքի դատական պաշտպանության հիմնախնդիրները Հայաստանում....................35

ՍԵՎ ՑՈՒՑԱԿ....................39

www.foi.am

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

ԻՆՖՈՐՄԱՑԻԱՅԻ
ԱԶԱՏՈՒԹՅԱՆ
ԿԵՆՏՐՈՆ

«Դու տեղյակ լինելու իրավունք ունես» տեղեկագիրը հրատարակվում է Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի կողմից «Տեղեկատվության ազատությունը որպես համայնքային մասնակցության միջոց» ծրագրի շրջանակում, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների Միջազգային զարգացման գործակալության տրամադրած աջակցությամբ (N 111-G-00-05-00029-00 դրամաշնորհ)։

Հոդվածներում արտահայտված տեսակետները հեղինակային են եւ չեն արտահայտում ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության տեսակետը։

Օրենքը չպետք է փոփոխվի

Մամուլի ազատության հարցերով ԵԱՀԿ ներկայացուցիչ Միկլոշ Հարաշտիի գրասենյակը 2006թ. հուլիսի 26-ին հրապարակել է Հայաստանում լրատվամիջոցների ազատության վիճակի վերաբերյալ զեկույցը, որն անդրադառնում է նաեւ Հայաստանում տեղեկատվության մատչելիության իրավիճակին:

Զեկույցի «Տեղեկատվության մատչելիությունը» բաժնում նշվում է. «Չնայած Հայաստանն ընդունել է ԱՊՀ երկրներում գործող տեղեկատվության ազատության վերաբերյալ ամենաազատական օրենքներից մեկը, լրատվամիջոցների ներկայացուցիչների համար տեղեկատվության մատչելիությունը դեռեւս սահմանափակվում է: Սրա պատճառն օրենքի ոչ բավարար կիրառումն է:

Իրավիճակը շտկելու նպատակով «Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոն» հասարակական կազմակերպությունը մշակել է երկու ենթաօրենսդրական ակտեր, որոնք անհրաժեշտ են օրենքի պատշաճ կիրառման համար: Սակայն, առայժմ կառավարությունը չի ընդունել այս առաջարկները: Պատճառն այն է, որ դրանք հիմնված են «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի որոշակի դրույթների վրա, որոնք կառավարությունը ցանկանում է փոփոխել: Դրանք են հոդված 5-ը, որը վերաբերում է տեղեկատվության գրանցմանը, դասակարգմանը եւ պահպանմանը, եւ հոդված 10-ը, որը վերաբերվում է տեղեկությունների տրամադրման պայմաններին: Մյուս կողմից, այս դրույթներն օրենքի ամենաառաջադեմ մասն են, որոնք ենթակա են անհապաղ կիրառման»:

Մամուլի ազատության հարցերով ԵԱՀԿ ներկայացուցիչը զեկույցում նաեւ հստակ հանձնարարականներ է ներկայացրել՝ ուղղված ՏԱ ոլորտի բարեփոխմանը: Դրանք են.

- **Ենթաօրենսդրական ակտերի հրապարակային քննարկումն ու ընդունումն անհրաժեշտ են օրենքի պատշաճ կիրառումն ապահովելու համար,**
- **5-րդ եւ 10-րդ հոդվածները կարեւոր երաշխիքներ**

են տեղեկատվության ազատության համար, ուստի դրանք չպետք է ենթարկվեն հետագա փոփոխությունների կամ բարեփոխումների:

Մամուլի ազատության հարցերով ԵԱՀԿ ներկայացուցչի 2006թ. հուլիսի 26-ի զեկույցին ամբողջական բովանդակությանը կարող եք ծանոթանալ www.ocse.org/fom կայք-էջից:

Հիշեցնենք, որ «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի՝ 2003թ. նոյեմբերի 15-ին ուժի մեջ մտնելուց մինչ օրս կառավարությունը չի մշակել եւ ընդունել օրենքի կիրառման համար անհրաժեշտ ենթաօրենսդրական բազան, ինչը խոչընդոտում է օրենքի պահանջների լիարժեք իրականացմանը: ՏԱ օրենքով սահմանված 2 ենթաօրենսդրական ակտերը մշակելու փոխարեն ՀՀ Արդարադատության նախարարությունը փորձում է փոփոխել օրենքը կամ ընդունել բոլորովին նոր օրենք՝ նոր բովանդակությամբ եւ ոգով:

ՀՀ Նախարարների եկամուտները

2001 թվականի հուլիսի 27-ին ընդունված «ՀՀ իշխանության մարմինների ղեկավար աշխատողների գույքի եւ եկամուտների հայտարարագրման մասին» ՀՀ օրենքի նպատակը «կոռուպցիայի եւ չարաշահումների դեմ պայքարի գործուն մեխանիզմների ստեղծումը, ինչպես նաեւ հայտարարագիր ներկայացնողների գույքի եւ եկամուտների առաջացման նկատմամբ հասարակության վստահության ապահովումն է» (Յոդված 1, մաս 1):

Օrենfի 2-rդ hոդվածը husակեցնում է իcխանության մarմինների ղեկավar աcխաsողների crջանակը եւ սահմանում, թե nr ղաcsnնայնerը ղեsf է հայsarաrագrեն իrենց եկամուsնեrն ու գույfը: Ընդ nrում՝ nչ միայն նrանf, այլեւ նrանց փոխկաղակցված անձինf: Իսկ այդղիսիf համարվում են ղաcsnնյաների ամուսինները, համաsեղ բնակվող ծնողները, չափահաս եւ չամուսնացած երեխաները:

Հasկանcական է նաեւ, nr orենfը ղաcsnնյաներին ղարsադրում է հայsarաrգrել իrենց եկամուsները ղաcsnնաթողությանը հաջորդող 5 sաrիների ընթացfում եւս:

Orենfի 3-rդ եւ 4-rդ hոդվածներում husակ նcված են հայsarաrագrման ենթակա գույfը եւ եկամուsները: Բացի սեփական բնակարանը, ավsոմեfենան, hողամասը, աcխաsավարձը հայsarաrագrելուց, ղաcsnնյաները ղեsf է ցույց sան նաեւ խաղաsներում, cահումներով խաղերում usացված եկամուsները, նվիրաsվությամբ usացված գումարները, իrենց ղաsկանող մcակությային արժեfները ու հնաոճ իrերը:

Այս ամբողջ sեղեկաsվությունը նեrկայացվում է ՀՀ կառավարության լիազորած մարմնին, որն է Հարկային ղեsական ծառայությունը: Այսsեղ էլ եռամսյա ժամկեsում կազմվում են sեղեկանfներ՝ մամուլում hրաղարակելու համար: Լrաsվամիջոցները կարող են ձեռf բերել այս sեղեկանfները՝ ղահղանելով Հարկային ղեsական ծառայության ղեsի՝ 2003թ.-ի մայիսի 27-ի N 03/13 Ն hrամանով սահմանված «Հայsarաrագrերում նեrառվող sեղեկությունների վերաբերյալ hrաղարակման ենթակա sեղեկանfները մամուլի միջոցներին sրամադրելու մասին» կարգի ղահանջները: Ընդ nrում, Կարգը ղահանջում է, nr լrաsվամիջոցը նեrկայացնի «ՀՀ արդարադաsության նախարարության կողմից մամուլի միջոցին sրամադրված գրանցման վկայագրի լուսաղաsճենը: Սակայն այս կեsն արդեն կորցրել է իr միրավական ուժը, fանի nr «Զանգվածային լrաsվության մասին» ՀՀ օrենfի 4-rդ hոդվածի 2-rդ կեsի համաձայն՝ լrաsվամիջոցները թողարկվում եւ sարածվում են առանց նախնական կամ ընթացիկ ղեsական գրանցման, լիցենզավորման, ղեsական կամ nrեւէ այլ մարմնում հայsarաrագrման կամ nrեւէ մարմնի ծանուցման»:

ՀՀ նախարարների եւ նrանց փոխկաղակցված անձանց գույfի եւ եկամուsների հայsarաrագrերի վերաբերյալ sեղեկանfների ղաsճենները usանալու համար «Դու sեղյալ լինելու իrավունf ունես» sեղեկագիրը սահմանված կարգով դիմել էr հարկային ծառայությանը եւ usացել ղահանջվող sեղեկանfների ղաsճենները: Սsորեւ hrաղարակում ենf 2005թ.-ի հունվարի 1-ից մինչեւ 2006թ.-ի հունվարի 1-ը ընկած ժամանակահաsվածում նախարարների ունեցած կամ ձեռf բերված գույfի եւ եկամուsների մասին sեղեկանfները: Sեղեկանf ձեւ 1-ում նեrկայացվում են նախարարների, իսկ Sեղեկանf ձեւ 2-ում նrանց hեs փոխկաղակցված անձանց գույfի եւ եկամուsների մասին sեղեկությունները:

Sեղեկանfները hrաղարակված են նաեւ Ինֆոrմացիայի ազաsության կենsրոնի ինsեrնեsային էջում՝ http://www.foi.am/am/content/101/:

Սերժ Ազատի Սարգսյան, ՀՀ պաշտպանության նախարար
Պաշտոնավարման ժամանակաշրջանը - **20.05.2000**թ.-ից

Տեղեկանք ձեւ 1

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	1 հատ	96 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	Ավտոմեքենա «Միցուբիշի»	1992
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով **35 000 ԱՄՆ դոլար**	ՀՀ դրամով **17 600 000**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	-------	**3 600 000**

Ռիտա Ալեքսանդրի Սարգսյան, հայտարարատուին փոխկապակցված ղեկավար աշխատող՝ Սերժ Ազատի Սարգսյան

Տեղեկանք ձեւ 2

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	1 հատ	96 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0 հատ	0 հատ
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով **42 000 ԱՄՆ դոլար**	ՀՀ դրամով ——
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	——	——

Վարդան Մինասի Օսկանյան, ՀՀ արտաքին գործերի նախարար
Պաշտոնավարման ժամանակաշրջանը - **23.04.1998թ.**-ից **Տեղեկանք ձեւ 1**

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	2 հատ	280 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 սնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	3 հատ	0,69 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0 հատ	-
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով 245 000 ԱՄՆ դոլար	ՀՀ դրամով **3 602 695**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	-------	**3 602 695**

Նանի Հրանտի Օսկանյան,
Հայտարարատուին փոխկապակցված ղեկավար աշխատող՝
Վարդան Մինասի Օսկանյան **Տեղեկանք ձեւ 2**

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	2 հատ	345 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 սնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	1 հատ	0,15 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0 հատ	0 հատ
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով -------	ՀՀ դրամով **0**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	-------	**0**

Անդրանիկ Ենոքի Մանուկյան, ՀՀ տրանսպորտի եւ կապի նախարար
Պաշտոնավարման ժամանակաշրջանը - **06.07.2001թ.**-ից

Տեղեկանք ձեւ 1

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	1 հատ	58,5 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	Ավտոմեքենա «Մերսեդես Բենց»	2004
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով **2 276 839 ԱՄՆ դոլար**	ՀՀ դրամով **233 136 456**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	-------	**3 716 448**

Անահիտ Մակեդոնի Միքայելյան
Հայտարարատուին փոխկապակցված ղեկավար աշխատող՝
Անդրանիկ Ենոքի Մանուկյան

Տեղեկանք ձեւ 2

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	0 հատ	0 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0 հատ	0 հատ
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով 3200 ԱՄՆ դոլար	ՀՀ դրամով **0**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	-------	**0**

Դավիթ Էդոնիսի Հարությունյան, ՀՀ արդարադատության նախարար
Պաշտոնավարման ժամանակաշրջանը - **11.06.2003**թ.-ից

Տեղեկանք ձեւ 1

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	4 հատ	206.5 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	1 հատ	27 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	2 հատ	0,166 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	Ավտոմեքենա «ՎԱԶ 2106»	2002
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով -------	ՀՀ դրամով **4 176 897**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	-------	**4 176 897**

Նորինե Նորայրի Մանուկյան
Հայտարարատուին փոխկապակցված ղեկավար աշխատող՝
Դավիթ Էդոնիսի Հարությունյան

Տեղեկանք ձեւ 2

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	2 հատ	130,1 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	1 հատ	27 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	1 հատ	0,14 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0 հատ	0 հատ
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով -------	ՀՀ դրամով **5 860 000**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	-------	**360 000**

Կարեն Յուրիկի Ճշմարիտյան, ՀՀ առեւտրի եւ տնտեսական զարգացման նախարար
Պաշտոնավարման ժամանակաշրջանը - **11.06.2003**թ.ից

<u>Տեղեկանք ձեւ 1</u>

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	4 հատ	417,36 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	1 հատ	27 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	1 հատ	0,231 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0	0
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով **55 000 ԱՄՆ դոլար**	ՀՀ դրամով **3 005 246**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	-------	**3 005 246**

Նարինե Ռաֆայելի Շահբազյան
Հայտարարատուին փոխկապակցված ղեկավար աշխատող՝
Կարեն Յուրիկի Ճշմարիտյան

<u>Տեղեկանք ձեւ 2</u>

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	3 հատ	324,36 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0 հատ	0 հատ
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով -------	ՀՀ դրամով **1 091 370**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	-------	**1 091 370**

Վարդան Ժորայի Խաչատրյան, ՀՀ Ֆինանսների եւ էկոնոմիկայի նախարար
Պաշտոնավարման ժամանակաշրջանը - **11.11.2000**թ.-ից

Տեղեկանք ձեւ 1

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	1 հատ	97,4 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	1 հատ	36 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0	0
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով -------	ՀՀ դրամով **10 731 421**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	-------	**10 731 421**

Անահիտ Լեւոնի Մկրտչյան

Հայտարարությունից փոխկապակցված ղեկավար աշխատող՝
Վարդան Ժորայի Խաչատրյան

Տեղեկանք ձեւ 2

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	1 հատ	304,65 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	1 հատ	0,18 հա
2.2 գյուղատնտեսական	2 հատ	231,6 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	3 հատ	2,1762 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0 հատ	0 հատ
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով -------	ՀՀ դրամով **150 780 000**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	-------	**780 000**

Նորայր Ռաֆայելի Դավիդյան, ՀՀ առողջապահության նախարար
Պաշտոնավարման ժամանակաշրջանը - **11.06.2003**թ.-ից **<u>Տեղեկանք ձեւ 1</u>**

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	1 հատ	74 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0	0
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով **300 ԱՄՆ դոլար**	ՀՀ դրամով **4 429 863**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	**300 ԱՄՆ դոլար**	**4 429 863**

Սոֆյա Միքայելի Ալլախվերդյան
Հայտարարատուին փոխկապակցված ղեկավար աշխատող՝
Նորայր Ռաֆայելի Դավիդյան **<u>Տեղեկանք ձեւ 2</u>**

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	0 հատ	0 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0 հատ	0 հատ
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով -------	ՀՀ դրամով -------
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	-------	-------

Արմեն Խիկարի Մովսիսյան, ՀՀ էներգետիկայի նախարար

Պաշտոնավարման ժամանակաշրջանը - **05.12.2001**թ.-ից **Տեղեկանք ձեւ 1**

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	1 հատ	88 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	1 հատ	18 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0	0
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով ----------	ՀՀ դրամով **2 901 600**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	----------	**2 901 600**

Հեղինե Գրենիկի Մարգարյան

Հայտարարատուին փոխկապակցված ղեկավար աշխատող՝

Արմեն Խիկարի Մովսիսյան **Տեղեկանք ձեւ 2**

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	0 հատ	0 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0 հատ	0 հատ
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով -------	ՀՀ դրամով -------
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	-------	-------

Արամ Խաչիկի Հարությունյան, ՀՀ քաղաքաշինության նախարար
Պաշտոնավարման ժամանակաշրջանը - **08.06.2004**թ.-ից

Տեղեկանք ձեւ 1

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	1 հատ	85 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	1 հատ	3 038 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	1 հատ	0,08 հա
2.2 գյուղատնտեսական	1 հատ	0,43 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0	0
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով ----------	ՀՀ դրամով **3 915 460**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	----------	**3 915 460**

Համիկ Պավլիկի Աբգարյան
Հայտարարատուին փոխկապակցված ղեկավար աշխատող՝
Արամ Խաչիկի Հարությունյան

Տեղեկանք ձեւ 2

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	0 հատ	0 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0 հատ	0 հատ
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով -------	ՀՀ դրամով -------
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	-------	-------

Լեւոն Հովհաննեսի Մկրտչյան, ՀՀ կրթության եւ գիտության նախարար
Պաշտոնավարման ժամանակաշրջանը - 25.05.2003թ.-ից ԱԺ պատգամավոր,
17.05.2006թ.-ից նախարար **Տեղեկանք ձեւ 1**

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	0 հատ	0 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	Ավտոմեքենա «Տոյոտա-Պրադո»,«Վազ 21213»	2003 1998
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով ----------	ՀՀ դրամով **47 348 478**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	----------	**3 135 000**

Նատալյա Ալֆրեդի Արծրունի

Հայտարարատուին փոխկապակցված ղեկավար աշխատող՝
Լեւոն Հովհաննեսի Մկրտչյան **Տեղեկանք ձեւ 2**

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	1 հատ	150 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	1 հատ	42,4 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0 հատ	0 հատ
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով 224,4 ԱՄՆ դոլար	ՀՀ դրամով 4 594 785
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	-------	4 594 785

Վարդան Սուրենի Այվազյան, ՀՀ բնապահպանության նախարար
Պաշտոնավարման ժամանակաշրջանը - **23.07.2001**թ.-ից

Տեղեկանք ձեւ 1

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	2 հատ	252,7 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	4 հատ	346 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	1 հատ	0,1026 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	Ավտոմեքենա BMW520i	1991
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով ---------------	ՀՀ դրամով **3 030 203**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	--------------	**3 030 203**

Ելենա Անդրանիկի Մարտիրոսյան
Հայտարարատուին փոխկապակցված ղեկավար աշխատող՝
Վարդան Սուրենի Այվազյան

Տեղեկանք ձեւ 2

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	0 հատ	0 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	2 հատ	275,27 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	Ավտոմեքենա AUDI ALLROAD 2.7	2001 հատ
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով -------	ՀՀ դրամով 126 000
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	-------	-------

Դավիթ Արսենի Լոքյան, ՀՀ գյուղատնտեսության նախարար
Պաշտոնավարման ժամանակաշրջանը - **16.06.2003**թ.-ից **Տեղեկանք ձեւ 1**

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	1 հատ	250 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	1 հատ	0,05 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0	0
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով ----------	ՀՀ դրամով **4 714 669**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	----------	**4 714 669**

Գայանե Սերգեյի Անանյան
Հայտարարատուին փոխկապակցված ղեկավար աշխատող՝
Դավիթ Արսենի Լոքյան **Տեղեկանք ձեւ 2**

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	1 հատ	160 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	2 հատ	1,5 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0 հատ	0 հատ
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով -------	ՀՀ դրամով 1 023 323
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	-------	1 023 323

Աղվան Արշավիրի Վարդանյան, ՀՀ աշխատանքի եւ սոցիալական հարցերի նախարար
Պաշտոնավարման ժամանակաշրջանը - **01.06.2003**թ.-ից

Տեղեկանք ձեւ 1

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	0 հատ	0 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0	0
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով ----------	ՀՀ դրամով **3 732 025**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	----------	**3 732 025**

Ցողիկ Լավրենտիի Բեժանյան
Հայտարարատուին փոխկապակցված ղեկավար աշխատող՝
Աղվան Արշավիրի Վարդանյան

Տեղեկանք ձեւ 2

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	1 հատ	73 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0 հատ	0 հատ
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով -------	ՀՀ դրամով 1 061 843
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	-------	1 061 843

Յովիկ Արգամի Աբրահամյան,
ՅՅ տարածքային կառավարման եւ ենթակառուցվածքների գործունեությունը համակարգող նախարար
Պաշտոնավարման ժամանակաշրջանը - **18.12.2000**թ.-ից

Տեղեկանք ձեւ 1

Յայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	1 հատ	247.2 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	1 հատ	18 քառ. մ
2. Յողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	2 հատ	53.24 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0	0
Յայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով **321 500 ԱՄՆ դոլար**	ՀՀ դրամով **3 534 524**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	----------	**3 534 524**

Մանուկ Լեւոնի Թոփուզյան,
ՀՀ կառավարության աշխատակազմի ղեկավար-նախարար
Պաշտոնավարման ժամանակաշրջանը - **06.11.2000**թ.-ից

<u>Տեղեկանք ձեւ 1</u>

<u>Հայտարարագրման ենթակա գույքը</u>		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	2 հատ	210.04 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	3 հատ	0,0488 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	0	0
<u>Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները</u>		
Եկամուտներ` ընդամենը	Արտարժույթով ----------	ՀՀ դրամով **3 562 342**
այդ թվում` աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	----------	**3 562 342**

Դատական ակտերի մատչելիությունը

Հասարակությունը պետք է տեղյակ լինի, թե ինչպես են դատարաններն արդարադատություն իրականացնում: Հետևաբար, արդարադատությունը պետք է իրականացվի հրապարակային: Սակայն, ՀՀ դատարանների գործունեության ընթացքում երբեմն լինում են դեպքեր, երբ անգամ գործով շահագրգռված անձը՝ տուժողի ներկայացուցիչը, չի կարողանում իրեն անհրաժեշտ տեղեկությունները ստանալ:

Գևորգ Հայրապետյան
ԻԱԿ իրավաբան

Երևանի Էրեբունի և Նուբարաշեն համայնքների առաջին ատյանի դատարանը «համապատասխան տեխնիկական միջոցներ չունի» պատճենահանման համար: Մերժման այսպիսի պատճառաբանություն էր ստացել Արման Քրմոյանը, երբ խնդրել էր դատարանին տրամադրել վիրահատության հետևանքով իր կնոջ մահվան առիթով հարուցված քրեական գործի նյութերը: 2006թ.-ի ապրիլի 12-ին իր նորածին երեխային գրկելու փոխարեն միայնակ հայրը ստիպված էր գրկել պատճենահանման սարքը և տանել դատարան՝ տեղեկատվություն ստանալու իր իրավունքը իրականացնելու և դատարանի տեխնիկական սպառազինումը համալրելու համար:

Արդարադատության հրապարակայնության և դատական ակտերի մատչելիության սկզբունքներն ամրագրված են ՀՀ օրենսդրությամբ: ՀՀ Սահմանադրության 19-րդ հոդվածը սահմանում է. «Յուրաքանչյուր ոք ունի....... իր գործի հրապարակային քննության իրավունք»: Քանի որ դատավճիռները, վճիռներն ու որոշումները գործի քննության անբաժանելի մասն են, ուստի սահմանադրական այս նորմը անմիջականորեն վերաբերում է նաև դրանց: ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 8-րդ հոդվածի համաձայն՝ դատարաններում քաղաքացիական գործերի քննությունը դռնբաց է՝ որոշ բացառություններով: Օրենսգիրքը նախատեսում է, որ դատարանի վճիռը պետք է հրապարակվի դռնբաց նիստում: Հետևաբար, գործին մասնակցող և այլ անձինք, որոնք ներկա են գտնվել դատական նիստին, լսում են դատարանի վճիռը և, բնական է, կարող են այն վերարտադրել՝ դարձնելով հասարակության սեփականությունը:

Սակայն գործնականում լինում են նաև այսպիսի դեպքեր: Մանե Մաղոյանից՝ ԻԱԿ-ի հետ համատեղ, 2 ամիս պահանջվեց «Երիտասարդության պալատ» ՓԲԸ-ն անվճարունակ ճանաչելու մասին ՀՀ տնտեսական դատարանի վճռի պատճենը ստանալու համար: Թեև տնտեսական դատարանի պաշտոնական ինտերնետային կայքում տեղադրված են բազմաթիվ որոշումներ, գործը քննած դատավոր Կարինե Պետրոսյանը գրավոր հայտնեց, որ դատարանի վճիռը չի տրամադրվի, քանի որ ՀՀ Քաղ. դատ. օրենսգրքի 28-րդ հոդվածը սահմանում է, որ քաղաքացիական գործի նյութի պատճենները իրավունք ունեն ստանալ գործին մասնակցող անձինք: «Երիտասարդության պալատ» ՓԲԸ-ին սնանկ ճանաչելու մասին ՀՀ տնտեսական դատարանի վճիռը ԻԱ Կենտրոնին տրամադրվեց միայն դատավորին տնտեսական դատարանի ինտերնետային կայքի մասին հիշեցնելուց և 800 դրամ պետական տուրք վճարելուց հետո:

Կարո՞ղ են արդյոք դատական գործի նյութերին ծանոթանալ գործին չմասնակցող անձինք: Օրենսդրությունը նման իրավունք տալիս է միայն գործին մասնակցող անձանց: Եթե գործին չմասնակցող անձինք կարող են ներկա գտնվել դատական նիստին, լսել վճիռը, ապա այլևս ի՞նչ իմաստ ունի դատական ակտերը պահել փակի տակ, դրանք չտրամադրել գործին չառնչվող քաղաքացիներին՝ դատարանների աշխատանքի հրապարակայնությունը և դատական ակտերի մատչելիությունը կասկածի տակ դնելով: Թվում է, թե ՀՀ քաղաքացիական դատավարության 28-րդ հոդվածը հնարավորություն է տալիս մերժել դատական ակտերը ստանալու վերաբերյալ գործին չմասնակցող անձանց հարցումները՝ սահմանելով, որ գործին մասնակցող անձինք իրավունք ունեն ծանոթանալ գործի նյութերին, քաղվածքներ անել, ստանալ դրանց պատճենները: Սակայն գործին մասնակցող անձանց նման իրավունքը չի բացառում գործին չմասնակցող անձանց՝ գործի նյութերին ծանոթանալու, պատճեններ ստանալու իրավունքը: Օրենսգրքի 28-րդ հոդվածի մեկնաբանումն ի վնաս քաղաքացիների հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 42-րդ հոդվածի 2-րդ մասին. «Յուրաքանչյուր ոք ազատ է կատարելու այն, ինչն արգելված չէ օրենքով և չի խախտում այլոց իրավունքները և ազատությունները»: Քանի որ օրենսգրքով կամ օրենքով արգելված չէ գործին չմասնակցող անձանց ստանալ դատական փաս-

տարբեր, ապա նրանք ունեն այդ իրավունքը: ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը նույնպես չի նախատեսում գործի նյութերին ծանոթանալու` գործին չմասնակցող անձանց իրավունքը: Նման իրավունք վերապահվում է միայն դատավարության կողմերին: Այս դեպքում նույնպես չի սահմանափակվում գործին չմասնակցող անձանց` գործի նյութերին ծանոթանալու իրավունքը, եւ գործում է ՀՀ Սահմանադրության 42-րդ հոդվածի 2-րդ մասը: Դատական գործի նյութերին ծանոթանալու յուրաքանչյուրի իրավունքը ամրագրված է նաեւ ՀՀ Սահմանադրության 27-րդ հոդվածի 2-րդ մասով. «Յուրաքանչյուր ոք ունի խոսքի ազատության իրավունք, ներառյալ` տեղեկություններ եւ գաղափարներ փնտրելու, ստանալու, տարածելու ազատությունը, տեղեկատվության ցանկացած միջոցով` անկախ պետական սահմաններից»: Իսկ ՀՀ Սահմանադրությունն ունի բարձրագույն իրավաբանական ուժ, եւ նրա նորմերը գործում են անմիջականորեն (ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 2–րդ մաս):

Դատական ակտերի մատչելիության մակարդակը պարզելու համար 2006թ.-ին ԻԱԿ-ը տեղեկատվություն ստանալու հարցումներ ուղարկեց ՀՀ առաջին ատյանի բոլոր դատարաններին: Մայրաքաղաքի 7 առաջին ատյանի դատարաններին խնդրել էինք տրամադրել ԶԼՄ-ի դեմ գործերով, ինչպես նաեւ վիրավորանքի եւ/կամ զրպարտության վերաբերյալ գործերով կայացված դատական ակտերի պատճենները, իսկ մարզային դատարաններին` կաշառակերության գործերով կայացված դատական ակտերի պատճենները: Բոլոր դատարաններն էլ տեղեկատվություն ստանալու հարցումներին պատասխանեցին, սակայն դրանցից 4-ը` ավելի քան 2 ամիս ուշացումով: Ընդ որում` չորսն էլ Երեւանի դատարաններ են:

Մարզային դատարաններն ավելի լավ եւ համակարգված են աշխատում: Արմավիրի եւ Տավուշի առաջին ատյանի դատարանները հարցումներին պատասխանեցին 5-օրյա ժամկետում, Վայոց Ձորի, Գեղարքունիքի, Շիրակի, Սյունիքի եւ Արագածոտնի դատարանները` մինչեւ 10 օր լրանալը, Լոռու եւ Կոտայքի դատարանները` մինչեւ 20 օր լրանալը: Արարատի մարզի առաջին ատյանի դատարանից 5 օր անց ստացվեց գրություն, ըստ որի` ԻԱԿ հարցումն ուղարկվել էր ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի աշխատակազմի ղեկավար Է. Սեդրակյանին` ի տնօրինություն: Դրանից 10 օր անց Արարատի դատարանից ստացվեց երկրորդ գրությունը, որին կցված էին կաշառակերության գործերով դատարանի կայացրած դատավճիռները: Լոռու մարզի առաջին ատյանի դատարանին մեկ այլ հարցում էլ էր ուղարկվել` տեղեկատվության ազատության առնչվող գործերով դատական ակտերը ստանալու համար, որին դատարանը պատասխանեց 10 օրվա ընթացքում:

Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ, Էրեբունի եւ Նուբարաշեն, Մալաթիա Սեբաստիա, Արաբկիր եւ Քանաքեռ-Զեյթուն համայնքների առաջին ատյանի դատարաններն ավելի քան երկու ամիս ուշացրին տեղեկությունների տրամադրումը: Պարզվեց, որ դատարաններն անհրաժեշտ դատական ակտերի պատճենները տրամադրելու համար վճռաբեկ դատարանից համապատասխան գրության էին սպասում: ԻԱԿ-ը ստիպված էր դիմել Վճռաբեկ դատարանի աշխատակազմի ղեկավար Է. Սեդրակյանին, ինչպես նաեւ նշված դատարանների նախագահներին ներառել «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքը խախտած պաշտոնյաների «Սեւ ցուցակում»: Պարոն Սեդրակյանը մի քանի օրվա ընթացքում արձագանքեց հարցմանը` համապատասխան գրություններ ուղարկելով դատարաններին` խնդրելով «հնարավոր սեղմ ժամկետում օրենքով սահմանված կարգով ապահովել տեղեկատվության տրամադրումը»: Է. Սեդրակյանի խնդրանքը դատարանները շատ արագ բավարարեցին: Անհասկանալի էր Մալաթիա Սեբաստիա, Արաբկիր եւ Քանաքեռ-Զեյթուն համայնքների առաջին ատյանի դատարանների կողմից տեղեկատվություն չտրամադրելը, քանի որ, ինչպես պարզ դարձավ նրանց պատասխանից, այստեղ զանգվածային լրատվության միջոցների դեմ գործեր եւ վիրավորանքի եւ/կամ զրպարտության վերաբերյալ գործեր չեն քննվել:

Ընդհանուր առմամբ ՀՀ առաջին ատյանի դատարաններին ուղարկվել էր 18 հարցում` դատական ակտերի պատճեններ ստանալու համար: Հարցումներից 11-ի դեպքում դատարանները պատասխանել էին, որ նմանատիպ գործեր դատարանում մուտք չեն եղել եւ չեն քննվել, ուստի դատական ակտեր չկան: Մնացած 7 դեպքում տրամադրվել է 11 դատավճիռ, վճիռ կամ որոշման պատճեն:

Արդարադատության հրապարակայնության եւ դատական ակտերի մատչելիության շնորհիվ կարող է մեծանալ դատավորների եւ դատական համակարգի հեղինակությունը: Դրանից է կախված նաեւ քաղաքացիների վստահությունը դատական համակարգի նկատմամբ:

Տեղեկատվության աղբյուրի գաղտնիության իրավունքը

Լրագրող-տեղեկատվության աղբյուր հարաբերությունները կարելի է համեմատել խոստովանահայր-խոստովանող հարաբերությունների հետ, երբ մի կողմը պարտավորվում է երբեք չբացահայտել իրեն հայտնի դարձած տեղեկությունները եւ տեղեկություն տրամադրողի ինքնությունը: Տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտման հարցը եւ՛ էթիկական, եւ՛ իրավական ոլորտում է. այն նախեւառաջ լրագրողի բարոյական պարտավորությունն է՝ հարգել տված խոստումը՝ չբացահայտել աղբյուրի ինքնությունը, բայց մյուս կողմից՝ խոստումը կատարելու դեպքում լրագրողի համար կարող են առաջ գալ իրավական լուրջ հետեւանքներ՝ բարձր տուգանքներ, նույնիսկ ազատազրկում:

Շուշան Դոյդոյան,
Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի նախագահ
ԵՊՀ Ժուռնալիստիկայի ֆակուլտետի դոցենտ, բ.գ.թ.

Լրագրողները պատրաստ են կրել այս հետեւանքները՝ պահպանելով իրենց աղբյուրների գաղտնիությունը, քանի որ հակառակ դեպքում պետք է հրաժեշտ տան մասնագիտությանն ընդհանրապես: Չէ՞ որ մեկ անգամ չարաշահելով աղբյուրի վստահությունը՝ մեկընդմիշտ կկորցնեն լրագրողի իրենց համբավը: «Լրագրողներ առանց սահմանի» միջազգային կազմակերպության 2005 թվականի տվյալներով՝ միայն ԱՄՆ-ում 10 լրագրողներ են դատական կարգով հետապնդվում իրենց աղբյուրների ինքնությունը չբացահայտելու համար:

1974 թվականի օգոստոսի 9-ին ԱՄՆ-ի նախագահ Ռիչարդ Նիքսոնի հրաժարականը կարող էր տեղի չունենալ, եթե չլիներ Վաշինգտոն Փոստ թերթի երկու լրագրողների՝ Կարլ Բերնսթեյնի եւ Բոբ Վուդվորդի գաղտնի եւ հուսալի աղբյուրը՝ «Խորը կոկորդ» մականունով, որի տրամադրած տեղեկությունների շնորհիվ էր հիմնականում, որ լրագրողներին հաջողվեց բացահայտել նախագահ Նիքսոնի ապօրինի գործարքները, եւ սկիզբ առավ Վոթերգեյթյան սկանդալը: «Խորը կոկորդի» ինքնության մասին 30 տարի այդպես էլ ոչ ոք ոչինչ չիմացավ, քանի որ լրագրողները խոստացել էին չբացահայտել նրա ինքնությունը: Միայն 30 տարի անց՝ 2005թ մայիսի 31-ին գաղտնի աղբյուրը՝ 90 տարեկան հասակում որոշեց բացահայտել ինքն իրեն՝ Մարկ Ֆելթ, Հետաքննությունների դաշնային բյուրոյի նախկին աշխատակից:

Տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտման պահանջը կարող է խիստ վտանգավոր ազդեցություն ունենալ մամուլի ազատության եւ մամուլի միջոցով տեղեկատվություն ստանալու՝ հասարակության իրավունքի համար: Ինչպես նշել է մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը՝ աղբյուրի բացահայտման ցանկացած դեպք կարող է վտանգավոր ներգործություն ունենալ ապագայում այլ աղբյուրների կողմից տեղեկատվություն տրամադրելու պատրաստակամության վրա՝ անկախ աղբյուրի կողմից տրամադրվող տեղեկատվության բնույթից:

Աղբյուրների գաղտնիությունը պահպանելու սկզբունքը պայմանավորված է մի քանի կարեւոր հանգամանքով: Առաջին, լրագրողի գործունեության ընթացքում լինում են դեպքեր, երբ տեղեկություն տրամադրող անձը համաձայնում է խոսել միայն չբացահայտվելու պայմանով: Լրագրողն այս դեպքում, իհարկե, պետք է պարզի աղբյուրի գաղտնի մնալու շարժառիթը, եւ միայն դրանից հետո խոստանա չբացահայտել: Երկրորդ, լրագրողներն իրենց գործունեության ընթացքում շատ հաճախ օգտվում են տեղեկատվության այնպիսի աղբյուրներից, որոնք ցանկանում են գաղտնի մնալ՝ ահազանգելով իրենց հաստատություններում տեղի ունեցող ապօրինությունների մասին: Արտահոսված տեղեկությունն օգտագործելը, այսպիսով, կարեւոր նշանակություն կարող է ունենալ լրագրողի աշխատանքի արդյունավետության համար, եթե լրագրողը երաշխավորի աղբյուրի գաղտնիությունը: Այս միտքն արտահայտվել է Գուդվինի գործով Եվրոպական դատարանի կայացրած որոշման մեջ. «Նման պաշտպանության բացակայության պարագայում տեղեկատվության աղբյուրները կդադարեն մամուլին աջակցելուց, ինչն էլ բացասաբար կանդրադառնա... ստույգ եւ վստահելի տեղեկատվություն տրամադրելու մամուլի հնարավորության վրա: Արդյունքում, կխաթարվի մամուլի, որպես հասարակության շահերի պաշտպանի, կենսականորեն կարեւոր դերը»: Սակայն լրագրողական աղբյուրների պաշտպանության սկզբուն-

ֆի ամենակարեւոր հիմնավորումն այն բացասական տպավորությունն է, որ կարող է առաջանալ հանրության, եւ մասնավորապես տեղեկատվության աղբյուրների մոտ. «...մամուլը եւ լրագրողները կարող են հեշտությամբ ներգրավվել ոստիկանության կամ դատական համակարգի գործունեության մեջ»:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը «Գուդվինն ընդդեմ Միացյալ թագավորության» գործով կայացրած որոշմամբ սահմանել է, որ Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածը ներառում է նաեւ լրագրողների իրավունքը տեղեկատվության աղբյուրը չբացահայտելու վերաբերյալ. «Տեղեկատվության լրագրողական աղբյուրների պաշտպանությունը մամուլի ազատության հիմնարար պայմաններից է....»: Դատարանը շարունակում է այս միտքը՝ նշելով. «Նկատի ունենալով ժողովրդավարական հասարակությունում տեղեկատվության աղբյուրների պաշտպանության կարեւորությունը մամուլի ազատության համար եւ այն վտանգավոր ներգործությունը, որով աղբյուրի բացահայտման մասին դատական կարգադրությունը կարող է ունենալ մամուլի ազատության վրա, նման միջոցը չի կարող համարվել համատեղելի Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի հետ, եթե դա արդարացված չէ ավելի կարեւոր հասարակական շահի առկայության անհրաժեշտությամբ»:

Տեղեկատվության աղբյուրների գաղտնիությունը պաշտպանելու՝ լրագրողի իրավունքը երաշխավորելու նպատակով Եվրոպայի խորհրդի նախարարների խորհուրդը 2004թ. մարտի 8-ին հատուկ հանձնարարական է ընդունել համ. 2000 (7), որը հիմնված է եվրոպական կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի դրույթների վրա: Հանձնարարականում ձեւակերպվում է «տեղեկատվության աղբյուրը բացահայտող տեղեկություն» հասկացությունը: Այս հասկացության մեջ մտնում են տեղեկության հետեւյալ տեսակները.

ա. տեղեկատվության աղբյուր հանդիսացող անձի անունը, հասցեն, հեռախոսի/ֆաքսի համարը, գործատուի անունը եւ այլ անձնական տվյալներ, ինչպես նաեւ անձի ձայնը եւ պատկերը,

բ. տեղեկության ստացման փաստացի հանգամանքներ, օրինակ, աղբյուրի հետ հանդիպման տեղի եւ ժամանակի, հաղորդակցության ձեւերի կամ լրագրողի եւ աղբյուրի միջեւ կայացրած համաձայնության մանրամասների մասին տեղեկություն,

գ. տեղեկություն չհրատարակված նյութի բովանդակության մասին, օրինակ, փաստեր, տվյալներ, ձայնային ազդանշաններ կամ պատկերներ, որոնք կարող են բացահայտել աղբյուրի ինքնությունը եւ որոնք դեռ չեն հրապարակվել լրագրողի կողմից,

դ. լրագրողի կամ նրա գործատուի մասնագիտական պարտականությունների վերաբերյալ տվյալներ, օրինակ, լրագրողի աշխատանքից բխող անձնական տվյալներ, որոնք կարելի է գտնել, օրինակ, հասցեների, հեռախոսազանգերի ցուցակում, համակարգչային հաղորդակցության գրանցումներում, բանկային եւ ճանապարհորդելու վերաբերյալ տվյալներում:

Ընդ որում, Հանձնարարականը նշում է, որ այս ցանկը սպառիչ չէ: Կարեւոր է այն հանգամանքը, որ Հանձնարարականը վերաբերում է ոչ միայն աղբյուրի հայտնած փաստերին, այլ նաեւ՝ կարծիքներին կամ գաղափարներին: Ինչպես նաեւ, այս աղբյուրի գաղտնիությունը պահպանելու իրավունքը ոչ միայն լրագրողինն է, այլեւ՝ խմբագրինը: Սա հաստատվել է եվրոպական դատարանի Դե Հաեսը եւ Գիյսելսը ընդդեմ Բելգիայի 1997թ.-ի փետրվարի 27-ի որոշմամբ: Խիստ կարեւոր է նաեւ լրագրող տերմինի ընդգրկուն մեկնաբանությունը: Ըստ հանձնարարականի, լրագրող է համարվում «Ցանկացած ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձ, որը պարբերաբար կամ իր մասնագիտական պարտականությունների կատարման բերումով զբաղվում է տեղեկատվություն հավաքելով եւ դրանք զանգվածային լրատվության ցանկացած միջոցով հասարակությանը տարածելով»: Այսպիսով, լրագրող հասկացության մեջ են մտնում նաեւ ազատ լրագրողները, որոնք չեն համարվում որեւէ կոնկրետ ԶԼՄ-ի ներկայացուցիչ եւ աշխատանքային պայմանագրային հարաբերությունների մեջ չեն գտնվում որեւէ գործատուի հետ:

ՀՀ օրենսդրությամբ այս իրավունքը երաշխավորվում է «Զանգվածային լրատվության մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածով.

«1. Լրատվական գործունեություն իրականացնողները եւ լրագրողները պարտավոր չեն բացահայտել տեղեկատվության աղբյուրը, բացառությամբ սույն հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված դեպքերի:

2. Տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտումը լրատվական գործունեություն իրականացնողից, ինչպես նաեւ լրագրողից կարող է պահանջվել դատարանի որոշմամբ՝ քրեական գործի առիթով՝ ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործության բացահայտման նպատակով, եթե հասարակության շահերի քրեաիրավական պաշտպանության անհրաժեշտությունն ավելի ծանրակշիռ է, քան տեղեկատվության աղբյուրը չբացահայ-

stելու hասարակության շահագրգռվածությունը, եւ ստառված են hասարակական շահերի ղաշsղանության մնացած բոլոր միջոցները: Այդ դեmքում, լրագրողի միջնորդությամբ, դասական fննությունն իրականացվում է դռնփակ»:

Հոդվածի առաջին մասի ձեւակերmումից husակ է, nr այս իրավունքն ունեն ինչղես լրասվական գործունեություն իրականացնողը, այնղես էլ լրագրողը, ինչղես դա սահմանված է Հանձնարարականում:

ՀՀ orենսդrությունը ներառում է եւս մի կարեւnr երաշխիf. «Տեղեկասվության ազասության մասին» ՀՀ orենfը ղաշsղանության sակ է առնում տեղեկասվության wrsահnuf թույլ sված ղաշsnնյաներին: Այս ղաշsnնյաների իրավական ղաշsղանությունը նշանակում է, nr նրանf ղաշsղանված են, նույնիսկ եթե տեղեկասվության sաrածմամբ խախsել են իրենց ղայմանագրային կամ orենfով սահմանված ղարsականությունները, եթե դա արել են` համոզված լինելով, nr ղաշsղանում են հանրային շահերը: Տեղեկասվության ազասության մասին» ՀՀ orենfը բացառում է աղorինի գործողությունների մասին ահազանգած (wrsահnuf թույլ sված) ղաշsnնյաների վարչական կամ frեական ղաsասխանասվությունը, եթե այդ տեղեկասվության hրաղարակմամբ կարող են կանխվել hասարակությանը սղառնացող վsանգը, մարդկանց անվsանգության ու առողջությանը, շrջակա միջավայրին սղառնացող աղեsները, մի խոսfով` գաղsնիfի hրաղարկումն օգնւs է բերում hասարակությանը (SU մասին orենfի 14 hոդվածի 2-rդ մաս):

Հայասsանում աղբյուրը բացահայsելու ղահանջ լրագրողական ղrակsիկայում հաճախ է հանդիղում, սակայն դաsական նախադեm տեղի է ունեցել մեկ անգամ` 2002 թվականին: Դաsարանում nrղես ղաsասխանող հանդես էr գալիս «Sարեգիr» էլեկsrոնային ղարբերականը: Հայցվnrը` Անդրանիկ Պողոսյանը` «Առագաus» urճարանում սղանված Պողոս Պողոսյանի եղբայրը, ղահանջում էr հերfել 9 ամիս առաջ (22.01.2002թ.) sղագrված «Արյան գինը» hոդվածում առկա տեղեկությունները (հեղինակ` Լիլիթ Սեյրանյան): Հոդվածում լրագրողը գrել էr. «ՀՅԴ ԳՄ անդամ մեr զrուցակիցը, nrը չցանկացավ բացահայsված մնալ, տեղեկացrեց, nr գործով ամբաստանյալ Կուկուն, նույն ինfը ՀՀ նախագահ Ռոբեrs Քոչարյանի թիկնաղահ Աղամալ Հաrությունյանը, 90 հազար դոլար է փոխանցել Անդրանիկ Պողոսյանին` դաsավարության ընթացfում ներկայացվող սցենարին չընդդիմադրելու համար»: Դաsավարության ընթացfում hայցվnrը hայsարարել էr, nr hոդվածն ամբողջությամբ զrղարsություն է` նշելով, nr իրեն ոչ այնfան տեղեկությունների անճշsությունն է hեsաfrfrում, nrfան այն, թե ով է լրագրողի տեղեկասվության աղբյուրը: Լիլիթ Սեյրանյանը hrաժարվել է բացահայsել աղբյուրը` դրա համար, իr իսկ ասելով, ունենալով հիմնավոr ղաsճառներ: Դաsարանի nrոշմամբ թերթին ղարsադրվեց հերfել hrաղարակված տեղեկությունները, եւ ոչ թե բացահայsել լրասվության աղբյուրը: Այսղիսով, դաsարանը ղաշsղանեց լրագրողի` աղբյուրի ինfնության գաղsնիությունը ղահղանելու իրավունfը:

Պrակsիկայում լինում են դեmfեr, երբ իրավաղահ մարմինները իրավունf չունենալով սsիղել լրագրողին բացահայsել աղբյուրը` նրան գործով ներգրավում են nrղես վկա` շաs լավ իմանալով, nr վկայի կողմից ցուցմունf sալուց hrաժարվելը առաջ է բերում frեական ղաsասխանասվություն: Իսկ լրագրողները նման դեmfերից աղահովագրված չեն: Եվ եթե լրագրողին hայsնի են դառնում frեական գործով մանրամասներ, նրան կարող են ճանաչել nrղես վկա եւ ներգրավել գործում, ինչը բխում է վկա հասկացության orենսդrական ձեւակերmումից: «Վկան ցուցմունfներ sալու նղաsակով կողմի կամ frեական վարույթն իրականացնող մարմնի կողմից կանչված այն անձն է, ում կարող են hայsնի լինել sվյալ գործով ղարզելու ենթակա nrեւէ հանգամանf» (ՀՀ Քr. դաs. orենսգիrf, hոդված 86): Տեղեկություններ srամադրող աղբյուրին վերաբերող sվյալները fr. գործով ղարզելու ենթակա հանգամանf են, ինչը չբացահայsող լրագրողը կենթարկվի ղաsասխանասվության` համաձայն ՀՀ Քrեական orենսգրfի 339 hոդվածի` ցուցմունf sալուց hrաժարվող վկան «ղաsժվում է sուգանfով` նվազագույն աշխաsավարձի 50-100-աղաsիկի չափով, կամ ուղղիչ աշխաsանfներով` առավելագույնը 1 sարի ժամկեsով, կամ կալանfով` առավելագույնը 2 ամիս ժամկեsով»: Թերեւս նման հանգամանfներում լրագրողը կարող է դիմել «Զանգվածային լրասվության մասին» orենfի 5-rդ hոդվածի ղաշsղանությանը, համաձայն nrի տեղեկասվության աղբյուրի բացահայsում լրագրողին կարող է ղարsադրվել միայն դաsարանի nrոշմամբ (եւ ոչ նախաfննության կամ hեsաfննության մարմինների կողմից), այն էլ միայն frեական գործի առիթով` ծանr կամ առանձնաղես ծանr հանցագործության բացահայsման նղաsակով: Այս դեmfում, լրագրողի միջնորդությամբ, դաsական fննությունն իրականացվում է դռնփակ:

Ներկայացնենf Մարդու իրավունfների եվրողական

դատարանի քննած շրջադարձային գործը՝ «Գուդվինն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության», որով դատական որոշումը կայացվել է 27.03.1996թ.: Գուդվինի գործով որոշման հրապարակումից անմիջապես հետո ընդունվեց Նախարարների Խորհրդի համ. 2000(7) Հանձնարարականը:

1990 թվականին լրագրող Ուիլյամ Գուդվինը, որն աշխատում էր Լոնդոնի «Էնջինիեր» ամսագրում որպես լրագրող-ստաժոր, մեղավոր ճանաչվեց Լորդերի պալատի կողմից դատարանի նկատմամբ անհարգալից վերաբերմունքի համար: Դատավճռի համար հիմք էր հանդիսացել այն հանգամանքը, որ Գուդվինը հրաժարվել էր բացահայտել այն անձի ինքնությունը, որը նրան ֆինանսական տեղեկատվություն էր տվել «Տետրա» մասնավոր ձեռնարկության գաղտնի կորպորատիվ ծրագրերի մասին: Բացահայտման պահանջը համարվեց օրինական. բացահայտումը անհրաժեշտ էր արդարադատության շահերից ելնելով:

1989 թվականին նոյեմբերի 2-ին լրագրողին զանգահարում է մի մարդ եւ տեղեկություն հայտնում այն մասին, որ «Տետրա» մասնավոր ընկերությունը այդ պահին զբաղված է 5 միլիոն ֆունտ ստերլինգ վարկ վերցնելով, քանի որ ունի ֆինանսական պրոբլեմներ: Լրագրողը զանգահարում է «Տետրա»՝ ստուգելու իրեն տրամադրված տեղեկությունները եւ պարզելու, թե ինչ պրոբլեմներ ունի ընկերությունը: Լրագրողին հայտնի դարձած տեղեկատվությունը առկա էր միայն ընկերության առաջիկա ծրագրերի փաթեթում, որից գոյություն ուներ ընդամենը 8 օրինակ, որոնք պահվում էին հույժ գաղտնի պայմաններում: 1989 թվականի նոյեմբերի 1-ին կորել էր 8 օրինակներից մեկը: «Տետրան» դիմեց դատարան՝ պահանջելով արգելել որեւէ ԶԼՄ-ի, այդ թվում «Էնջինիերին» տպագրելու հայտնի դարձած տեղեկությունները: Նոյեմբերի 22-ին ընկերությանը նաեւ հաջողվեց դատարանին համոզել ընդունել եւս մեկ որոշում՝ պարտադրել լրագրող Գուդվինին բացահայտել, թե ով է իրեն տրամադրել այդ տեղեկությունները, հիմնավորելով, որ բացահայտումով կկարողանան գտնել փաթեթի կորած օրինակը: Անգլիայի Բարձր դատարանը 1990 թվականի ապրիլի 10-ին Գուդվինին տուգանեց 5000 ֆունտ ստերլինգ՝ դատարանի նկատմամբ անհարգալից վերաբերմունք ցուցաբերելու համար: Անգլիայի դատարանները գտնում էին, որ սրանով հետապնդվում էր իրավաչափ նպատակ. պարզել գաղտնի փաստաթղթի անհետացման համար մեղավոր անձի ինքնությունը, որպեսզի վերադարձվի այդ փաստաթուղթը եւ նրա նկատմամբ դատական հետապնդում հարուցվի: (փաստաթղթերը լրագրողին էր հանձնել ընկերության աշխատակիցներից մեկը):

Գուդվինը դիմեց Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան՝ պարզելու՝ արդյոք Անգլիայի դատարանի պահանջը տեղեկատվության աղբյուրը բացահայտելու մասին արդարացի էր՝ ըստ Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի պահանջների:

Ակնհայտ է, որ Անգլիայի դատարանների պահանջը տեղեկատվական աղբյուրը բացահայտելու մասին հետապնդում էր 10 (2) հոդվածում նշված իրավաչափ նպատակներից մեկը՝ «այլ անձանց իրավունքները պաշտպանելը», տվյալ դեպքում՝ Տետրայի ֆինանսական շահը: Սակայն, Դատարանը նաեւ պետք է պարզեր, թե արդյոք ազգային դատարանի պահանջը «անհրաժեշտ է ժողովրդավարական հասարակությանը»: Սա որոշվում է երեք չափորոշիչով. արդյո՞ք նման միջամտությունը պայմանավորված էր սուր հասարակական պահանջով, արդյոք միջամտությունը համաչափ էր նշված իրավական նպատակին հասնելու համար, եւ արդյոք միջամտության ընտրված ձեւը բավարար միջոց էր: Դատարանի խնդիրն էր նաեւ պարզել, թե տվյալ հանգամանքներում ո՛ր շահն էր գերակշռում. լրատվության աղբյուրների գաղտնիության պաշտպանության հասարակական շա՞հը, թե՞ «Տետրա» ընկերության իրավունքները՝ գաղտնի պահել իր ֆինանսական դրությանն առնչվող տեղեկությունները:

Դատարանը հանգեց այն կարեւոր համոզման, որ տեղեկատվության աղբյուրների բացահայտումը կախված չէ տվյալ տեղեկատվությունը ստանալու հասարակական հետաքրքրությունից: Նույնիսկ եթե տվյալ տեղեկատվությունը ստանալու հասարակական հետաքրքրությունը փոքր է, աղբյուրի բացահայտումը չի կարող արդարացված լինել, որովհետեւ դա խիստ «…բացասաբար կանդրադառնա հասարակական հետաքրքրություն ներկայացնող հարցերի վերաբերյալ ստույգ եւ վստահելի տեղեկատվություն տրամադրելու՝ մամուլի հնարավորության վրա: Արդյունքում, կխաթարվի մամուլի՝ որպես հասարակության շահերի պաշտպանի, կենսականորեն կարեւոր դերը», կետ 39: Դատարանը որոշեց, որ տեղեկատվական աղբյուրների բացահայտումը կարող է լրջորեն վնաս հասցնել լրագրողների եւ նրանց աղբյուրների միջեւ փոխհարաբերություններին, եւ ապագայում լրագրողներին տեղեկատվություն տրամադրելու՝ աղբյուրների պատրաստակամությանը:

Դատարանը գտավ նաեւ, որ աղբյուրի գաղտնիությունը բացահայտելու պահանջը համաչափ չէ հետապնդվող

իրավական նպատակին հասնելու համար: «Տեsrա» ընկերությունն արդեն ստացել էր հոդվածների հրապարակումը կասեցնող դատական արգելք, որով իրականացրել էր ֆինանսական գաղտնիությունը պահպանելու իր իրավունքը: Աղբյուրի բացահայտման լրացուցիչ իրավունք ստանալով խախտվում է հասարակական շահի եւ «Տեsrայի» իրավունքների միջեւ հավասարակշռությունը. մամուլի ազատության լրացուցիչ սահմանափակումը, որն առաջացնում էր տեղեկատվության աղբյուրի գաղտնիությունը բացահայտելու պահանջը, ըստ Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի 2-րդ կետի նպատակների, չուներ բավարար հիմք: Այսպիսով, Դատարանը գտավ, որ «չկա ողջամիտ համաչափություն տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտման պահանջով հետապնդվող իրավաչափ նպատակի եւ դրան հասնելու համար օգտագործված միջոցների միջեւ: Տվյալ դեպքում պետությունը օգտագործել էր երկու միջոց. լրագրողից պահանջելով բացահայտել գաղտնի տեղեկությունը հայտնող անձի ինքնությունը եւ տեղեկատվության աղբյուրը չբացահայտելու համար լրագրողի վրա դրված տուգանքը: Երկու միջոցներն էլ Դատարանի կողմից համարվեցին ոչ համաչափ, ուստի, տեղի էր ունեցել Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի խախտում: Եվրոպական դատարանը այն կարծիքը հայտնեց, որ բացահայտելու պահանջը չի կարող համատեղելի լինել Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի հետ, քանի դեռ դա պայմանավորված չէ գերակշռող հասարակական շահով:

Իրավունքը բացարձակ չէ. սահմանափակումներ

Լրագրողի՝ աղբյուրի ինքնությունը չբացահայտելու իրավունքը բացարձակ չէ եւ ենթակա է սահմանափակման: Այս իրավունքի սահմանափակման հիմքերը տրված են Եվրոպական կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի երկրորդ մասում, որը նշում է «պարտավորությունների» եւ «պատասխանատվությունների» մասին, որոնք կարող են լրագրողի իրավունքը սահմանափակել աղբյուրների գաղտնիությունը պահպանելու առումով: Եթե նման պարտավորություններն եւ պատասխանատվությունները բախվում են 10-րդ հոդվածի երկրորդ մասում տրված շահերին, ապա այստեղ վճռորոշ դեր է խաղում այն շահը, որը գերակշռում է ազատ խոսքի իրավունքին: Եվրոպական դատարանը որոշել է, որ լրագրողական աղբյուրը բացահայտելու դատարանի պահանջը «...արդարացված է, եթե դա է պահանջում կենսական նշանակություն ունեցող հասարակական շահը»:

Համաձայն ԶԼ մասին ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ լրագրողին կամ լրատվական գործունեություն իրականացնողին, աղբյուրը բացահայտելու պահանջ կարող է ներկայացվել հետեւյալ հանգամանքների առկայության դեպքում: Ընդ որում այս հանգամանքները պետք է առկա լինեն միաժամանակ.

1. տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտումը կարող է պարտադրվել դատարանի որոշմամբ,
2. պահանջը կարող է ներկայացվել քրեական գործի առիթով՝ ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործության բացահայտման նպատակով,
3. սպառված են հասարակական շահերի պաշտպանության մնացած բոլոր միջոցները,
4. հասարակության շահերի քրեաիրավական պաշտպանության անհրաժեշտությունն ավելի ծանրակշիռ պետք է լինի, քան տեղեկատվության աղբյուրը չբացահայտելու հասարակության շահագրգռվածությունը:

Առաջին պայմանը նշում է, որ դատարանից բացի որեւէ պետական կամ այլ մարմին չի կարող աղբյուրը բացահայտելու պահանջ ներկայացնել (օր. ոստիկան, քննիչ, դատախազ եւ այլն): Միայն դատարանի որոշմամբ կարող է պարտադրվել բացահայտում: Տվյալ պահանջը դատարանը կարող է ներկայացնել միայն ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործություն բացահայտելու նպատակով: Համաձայն ՀՀ Քրեական օրենսգրքի 19-րդ հոդվածի՝ ծանր հանցագործություն է համարվում դիտավորությամբ կատարված այն արարքները, որոնց համար Քր. օրենսգրքով նախատեսված առավելագույն պատիժը չի գերազանցում տասը տարի ժամկետով ազատազրկումը: Առանձնապես ծանր հանցագործություններ են դիտավորությամբ կատարված այն արարքները, որոնց համար նախատեսվում է առավելագույն պատիժ՝ ազատազրկում տասը տարուց ավելի ժամկետով կամ ցմահ ազատազրկում: Երրորդ եւ չորրորդ պայմաններից բխում է, որ դատավորը յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում պետք է նժարի վրա դնի մի կողմից՝ հասարակության շահերի քրեաիրավական պաշտպանության անհրաժեշտությունը, մյուս կողմից՝ տեղեկատվության աղբյուրը չբացահայտելու հասարակության շահագրգռվածությունը: Եթե առաջինն ավելի ծանրակշիռ է, ապա դատավորը կարող է բացահայտում պահանջող որոշում կայացնել: Կարեւոր երաշխիք է այն, որ աղբյուրի բացահայտման ժամանակ լրագրողի միջնորդությամբ, դատական քննությունն իրականացվում է դռնփակ:

Վերոնշյալ պայմանները բխում են Հանձնարարականի պահանջներից, որտեղ նշվում է, որ տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտումը կարող է համարվել անհրաժեշտ, երբ համոզիչ կերպով հաստատված է.

ա. տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտում պահանջող անձանց կամ պետական մարմինների մոտ սպառվել են այլընտրանքային միջոցները

բ. աղբյուրի բացահայտման իրավաչափ նպատակը գերակշռում է հասարակական շահին:

Լրատվության աղբյուրի բացահայտումը կարող է համարվել արդարացված, եթե դատավարության երկու կողմերը սպառել են բոլոր այլ միջոցները: Այդպիսի միջոցներն են, օրինակ, գաղտնի տեղեկության տարածման կապակցությամբ ընկերության ներսում ներքին քննության վարումը, գաղտնի տեղեկություն ստանալու սահմանափակումների ուժեղացումը, կամ որպես հակազդող քայլ հակառակ տեղեկության տարածումը եւ այլն: Մինչ լրագրողին աղբյուրը բացահայտելու պահանջ ներկայացնելը, դատավարության կողմերը պետք է սպառեն նաեւ այլ ոչ-լրագրողական աղբյուրները: Այդպիսի աղբյուրներ կարող են համարվել, օրինակ, աշխատակիցները, գործընկերները, պայմանագրային կարգով աշխատողները եւ այլն: Այն անձինք կամ պետական իշխանությունները, որոնք պահանջում են բացահայտել տեղեկատվության աղբյուրը, պետք է նախեւառաջ որոնեն եւ կիրառեն համաչափ այլընտրանքային միջոցներ, որոնք պատշաճ կերպով կարող են պաշտպանել իրենց իրավունքները եւ շահերը: Այլընտրանքային միջոցների առկայության դեպքում տեղեկատվության աղբյուրը բացահայտելու անհրաժեշտությունը վերանում է:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը բազմիցս նշել է, որ խոսքի ազատության սահմանափակման անհրաժեշտությունը պետք է հստակ սահմանված լինի: Այս իմաստով (բ) ենթակետը պահանջում է հստակորեն ցույց տալ, որ աղբյուրը բացահայտելու պահանջը պայմանավորված է իրավաչափ նպատակի առկայությամբ, որը գերակշռում է աղբյուրը բացահայտելու հասարակական շահը: «Հստակ կերպով ցույց տալ» այս պարագայում նշանակում է ուսումնասիրել տվյալ գործի բոլոր փաստերը, ինչպես նաեւ օգտագործել հայեցողության իրավունքը այնպես, որպեսզի հետագայում հնարավոր լինի դա ստուգել: Առաջարկվում է, որ համապատասխան իշխանությունները նշեն բոլոր այն պատճառները, ըստ որոնց հասարակական շահը գերակշռում է աղբյուրը չբացահայտելու իրավունքին:

Դատարանը բազմիցս նշել է, որ լրատվության միջոցների պարտականությունն է տեղեկատվության եւ գաղափարների տարածումը, իսկ հասարակության իրավունքն է դրանք ստանալը: Լրագրողի կողմից աղբյուրը բացահայտելու երեւույթի վտանգավոր ներգործությունը կարող է խոչընդոտ հանդիսանալ լրատվության միջոցների համար: Այդ պատճառով ազգային դատարանները եւ իշխանությունները առանձնակի ուշադրություն պետք է դարձնեն տեղեկատվության աղբյուրը չբացահայտելու լրագրողական իրավունքի կարեւորության վրա: Լրագրողի կողմից տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտումը կարող է կատարվել միայն ելնելով բացառիկ հանգամանքներից, որոնք սպառնում են կենսականորեն կարեւոր հասարակական եւ անձնական շահերին, որոնց առկայությունը կարելի է հստակորեն ցույց տալ: Միայն այն դեպքերում, երբ հասարակական շահը գերակշռում է եւ հանգամանքները խիստ եւ կենսական կարեւորություն են ներկայացնում, աղբյուրի բացահայտումը կարող է համարվել անհրաժեշտ ժողովրդավարական հասարակության համար՝ ըստ Եվրոպական Կոնվենցիայի 10(2) հոդվածի:

Այնուամենայնիվ, մարդու իրավունքների եւ մամուլի հարցերով փորձագետների աշխատախումբը եկել է այն եզրակացության, որ 10-րդ հոդվածի 2-րդ մասում նշված իրավաչափ նպատակներից մի քանիսը կարող են հիմք լինել տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտման անհրաժեշտության համար: Այսպիսով, աղբյուրի գաղտնիության հասարակական շահը չի կարող գերակշռել, եթե բացահայտումը անհրաժեշտ է.

- **մարդու կյանքի պաշտպանության համար,**
- **ծանր հանցագործության կանխման համար,**
- **ծանր հանցագործություն կատարելու մեջ մեղադրվող անձի դատական պաշտպանության համար**:

Մարդու կյանքի իրավունքը ամենակարեւոր իրավունքն է: Մյուս բոլոր իրավունքները ստորադաս են կյանքի իրավունքին: Այս իրավունքի պաշտպանությունը արդարացնում է տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտումը:

Ծանր հանցագործությունների թվում են սպանությունը, անչափահասի բռնաբարությունը, ահաբեկչությունը, բանդիտիզմը, ազգային անվտանգության դեմ ուղղված հանցագործությունները եւ այլն: Նման հանցագործությունների կանխման նպատակով տեղեկատվության աղբյուրի բացահայտումը կարող է արդարացված լինել:

Եւ վերջապես, ծանր հանցագործության մեջ մեղադրվող անձի պաշտպանության իրավունքը կարող է արդարացված հիմք համարվել լրագրողական աղբյուրի բացահայտման համար։ Սա բխում է Մարդու իրավունքների եվրոպական Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածից, որը սահմանում է մեղադրյալի արդար դատավարության իրավունքը։ Վերջին հաշվով լրագրողն ինքն է որոշում՝ բացահայտե՞լ տեղեկատվության աղբյուրը, թե՝ ոչ, նույնիսկ եթե խոսքը գնում է դատարանի պահանջը կատարելու մասին։

Եթե լրագրողը հրաժարվում է կատարել դատարանի որոշումը՝ բացահայտելու աղբյուրը, ի՞նչ պատասխանատվության կենթարկվի։ Քր.օրենսգրքի 353 հոդվածը «Դատական ակտը չկատարելը» վերաբերում է միայն պաշտոնատար անձանց կողմից դատական ակտը չկատարելուն, իսկ լրագրողը պաշտոնատար անձ չի կարող համարվել, հետեւաբար լրագրողը չի կարող դատական ակտը չկատարելու համար ենթարկվել քրեական պատասխանատվության։ Կարող էր կիրառվել նաեւ օրենսգրքի 343-ը՝ «Անհարգալից վերաբերմունք դատարանի նկատմամբ», սակայն հոդվածի բովանդակությունից բխում է, որ այս հանցակազմը կարող է դրսեւորվել միայն դատաքննության մասնակիցներին կամ դատավորին վիրավորելով, մինչդեռ դատական ակտը կատարելուց հրաժարվելը չի կարող համարվել վիրավորանք՝ համաձայն «Վիրավորանք» հասկացության (Քր. օրենսգիրք, 135-րդ հոդված)։ Այսպիսով, լրագրողը չի կարող ենթարկվել քրեական պատասխանատվության։ Միեւնույն ժամանակ, դատական ակտի կատարումն ապահովում են դատական ակտերի հարկադիր կատարողները։ «Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ» ՀՀ օրենսգրքի 206.5 հոդվածը վարչական պատասխանատվություն է նախատեսում քաղաքացու կամ պաշտոնատար անձի կողմից հարկադիր կատարողի որոշումը դիտավորյալ չկատարելու համար՝ տուգանք նվազագույն աշխատավարձի 100-ապատիկից 200-ապատիկի չափով։ Տեղեկատվության աղբյուրը բացահայտելու մասին դատարանի որոշումը լրագրողին կպարտադրվի կատարել հարկադիր կատարողի կողմից, որի որոշումը չկատարելու դեպքում լրագրողը ենթակա է վարչական պատասխանատվության վերը նշված հոդվածով։

Մեր կարծիքով, լրագրողի համար լավագույն ելքը կարող է լինել աղբյուրի կամ աղբյուրների հետ համաձայնության գալը, որ գաղտնիության խոստումը պահպանվի մինչեւ դատական փուլ հասնելը։ Նման համաձայնության դեպքում լրագրողն ավելի պաշտպանված կլինի։ Աղբյուրի ինքնության գաղտնիությունը պահպանելը լրագրողի համար եւ՛ իրավական, եւ՛ էթիկական պարտականություն է՝ կատարել տրված խոստումը, որից եւ կախված է լրագրողի նկատմամբ վստահությունը եւ՛ աղբյուրների հետ փոխհարաբերություններում, եւ՛ հասարակության մեջ ընդհանրապես։

Մեկ պատուհանով գարուն չի գա

2005 թվականի հունվարի 1-ից Երեւանի քաղաքապետարանում գործող «Մեկ պատուհան» համակարգը հունիսի 5-ից աշխատում է նոր՝ էլեկտրոնային սկզբունքով:

Պադին Մուրադյան
ԵՊՀ Ժուռնալիստիկայի ֆակուլտետի ուսանող

Քաղաքացու դիմումի ամբողջ փաթեթը պատկերամուտի (սկաների) միջոցով անցկացվում է համակարգիչ եւ ցանցով ուղարկվում քաղաքապետարանի համապատասխան հասցեատեր պաշտոնյային: Քաղաքացուն տրվում է ծանուցման թերթիկ, որտեղ նշված է, թե քանի օրից նա կարող է ստանալ իր դիմումի պատասխանը: Այդ ժամանակը հիմնականում տեւում է 30-ից 45 օր: «Օրենքների ու Կառավարության որոշումների հիման վրա ենք նշանակել, թե որ դիմումին քանի օրում է պատասխան տրվում»,- ասում է քաղաքապետարանի աշխատակազմի ղեկավար Գրիգոր Մելքումյանը: Օրինակ, էլեկտրամատակարարման կամ քոթակի հետ կապված հարցով դիմում ներկայացրած քաղաքացին պետք է սպասի մինչեւ 30 օր: Հողօգտագործման իրավունքի ճանաչման դեպքում հարկավոր է սպասել 45 օր:

Փաստորեն, էլեկտրոնային համակարգի անցնելը չի նպաստել քաղաքացուն պատասխանելու ժամկետների կրճատմանը, հետեւաբար այն քաղաքացու համար առայժմ արդյունավետ համարվել չի կարող:

«Մեկ պատուհան»-ի աշխատակիցները վստահեցնում են, որ հաճախ պաշտոնյաները պատասխանում են մինչ ժամկետը լրանալը: Սահմանված ժամկետը երկարաձգելու իրավունք ու հնարավորություն չկա, քանի որ քաղաքապետն ու փոխքաղաքապետերը հսկում են կատարվող աշխատանքները, հսկողությունն իրականացվում է ներքին ցանցի միջոցով: Մեր ուսումնասիրությունից պարզվեց, սակայն որ դիմումների պատասխանները տրվում են ժամկետը լրանալու վերջին օրը:

Պարոն Մելքումյանի հավաստմամբ՝ դիմումներն ու տեղեկատվություն ստանալու հարցումները տարանջատվում են, եւ համաձայն «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի 9-րդ հոդվածի՝ հարցումների պատասխանները տրվում են 5-օրյա ժամկետում: Սակայն Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի՝ հունիսի 26-ին ուղարկած հարցմանը 45 օրում պատասխանելը հակառակն է ապացուցում: Իսկ թե ինչու «Քաղաքացիների առաջարկությունները, դիմումները եւ բողոքները քննարկելու կարգի մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն՝ դիմումների պատասխանները 15-օրյա ժամկետում չեն տրվում, պարոն Մելքումյանը պատասխանեց, որ քաղաքացիները հիմնականում դիմում են լրացուցիչ աշխատանքներ պահանջող հարցերով, հետեւաբար սահմանված 30-օրյա ժամկետին գումարվում է եւս 15 օր:

Պարզվում է, որ օրական ընդունված դիմումների մեկ երրորդին է «ժամկետի շրջանակում» պատասխան տրվում: Եթե մեկ օրում ընդունվում է մոտավորապես 150-200 դիմում, ապա պատասխան է տրվում 40-50-ին: Էլեկտրոնային համակարգի ներդրման օրվանից մինչ օգոստոսի 1-ը ընդունվել է 3744 դիմում, իսկ թե դրանցից քանիսին է պատասխան տրվել, այդպես էլ քաղաքապետարանում չկարողացան ճշտել, քանի որ պատասխանները տրվում են առանձին վարչությունների ու բաժինների կողմից: Քաղաքապետարանում մեզ հանդիպած դիմումատուներից գրեթե ոչ մեկը հասկանալի պատճառներով չէր դժգոհում «մեկ պատուհանի» աշխատանքից, սակայն 2006թ.-ի մայիս-հունիս ամիսներին «Ազատականացման գործընթացների մոնիտորինգի ազգային կենտրոն» հասարակական կազմակերպության անցկացրած սոցիոլոգիական հարցումների արդյունքում պարզվել է, որ «մեկ պատուհան» համակարգով քաղաքապետարան դիմած բնակիչների 60 տոկոսը կարծում է, որ նոր համակարգով որեւէ փոփոխություն չի կատարվել, 24 տոկոսի կարծիքով՝ քաղաքապետարանի աշխատանքի արդյունավետությունը նշանակալիորեն բարձրացել է, իսկ 16 տոկոսը կարծում է, որ ընդհակառակը՝ աշխատանքն ավելի է վատացել:

Այն փաստը, որ քաղաքապետարանը շարունակում է քաղաքացիների դիմումներին պատասխանել 30-45 օրվա ընթացքում, հավաստում է, որ նոր համակարգը հասարակ քաղաքացուն օգուտ չի տվել: Մինչդեռ, այն հեշտացրել է պաշտոնյաների գործը. էլեկտրոնային համակարգի շնորհիվ նրանք այժմ ավելի երկար ժամանակ ունեն քաղաքացիներին պատասխանելու:

www.foi.am

Տեսչությունն էլ է խախտում օրենքը

Եթե սահմանափակվում է տեղեկատվություն փնտրելու, ստանալու մարդու սահմանադրական իրավունքը, նրա այլ իրավունքներ եւս ոտնահարվում են: Հատկապես, երբ չեն տրամադրվում դիմողի անձնական շահերը շոշափող տեղեկությունները:

Արսեն Գրիգորյան

Երեւանի բնակիչ Էդուարդ Ասլանյանը (մասնագիտությամբ իրավաբան) իր աշխատավայրում ծագած մի խնդրի առնչությամբ 2006թ. հունիսի 6-ին 5 էջանոց դիմում-բողոք է ներկայացրել ՀՀ աշխատանքի պետական տեսչության պետ, աշխատանքի գլխավոր պետական տեսուչ Արսեն Գրիգորյանին: Հենց նույն օրը, բողոքին կից, նշված պաշտոնյային ուղղել է նաեւ առանձին գրավոր հարցում՝ խնդրելով իր իրավունքների պաշտպանության շրջանակներում, «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի 7-րդ հոդվածի համաձայն, գրավոր տեղակացնել եւ պարզաբանել հետեւյալի մասին. «Կարո՞ղ է, արդյոք, գիտական աստիճան կամ կոչում չունեցող դիպլոմավորված մասնագետը զբաղեցնել ամբիոնի կամ ցիկլի ղեկավարի պաշտոն: Ինձ հայտնի է՝ ՀՀ կառավարության 2000 թվականի հուլիսի 7-ի 372 որոշմամբ հաստատված «Հայաստանի Հանրապետությունում կրթական գործունեության լիցենզավորման կարգը» չի նախատեսում այդպիսի սահմանափակում: Կա՞ արդյոք որեւէ օրենսդրական սահմանափակում կամ արգելք մասնավոր բուհում ամբիոնի ղեկավարի պաշտոն զբաղեցնելու համար՝ գիտական աստիճան կամ կոչում չունեցող դիպլոմավորված մասնագետների նկատմամբ: Եթե կա, ապա ո՞ր նորմատիվ-իրավական ակտով եւ ի՞նչ դրույթներով է կանոնակարգվում այդ սահմանափակումը, ի՞նչ պատճառաբանությամբ եւ ի՞նչ հիմքով:

Բուհական համակարգում դասախոսական աշխատանքները վճարվում են կատարված աշխատանքների քանակի, ծավալի եւ որակի՞, թե՞ տվյալ դասախոսի ունեցած գիտական աստիճանին եւ կոչմանը համապատասխան: Եթե կան այդպիսի չափորոշիչներ, ապա հաշվարկելու եւ վճարման ի՞նչ կարգ ու համամասնություններ են սահմանված եւ ո՞ր նորմատիվ-իրավական ակտերի դրույթներով են կարգավորվում դրանք:

Բուհական ամառային եւ ձմեռային արձակուրդների ժամանակահատվածի համար բուհում դասավանդող դասախոսը պետք է վճարվի՞, թե՞ ոչ: Եթե այո, ապա ի՞նչ կարգով եւ ի՞նչ հիմքով»:

Նշենք, որ այդ ընթացքում Է. Ասլանյանի աշխատանքային վեճը դատական լուծման ընթացքի մեջ է եղել եւ, հանգամանքների բերումով, զգացել է պետական վերոհիշյալ մարմնի օրինական պաշտպանության եւ հարցման առիթով պարզաբանումներ ստանալու կարիքը:

«Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքը սահմանում է գրավոր հարցմանը պատասխանելու 5-օրյա ժամկետ, իսկ լրացուցիչ ուսումնասիրություններ պահանջող հարցումներին՝ 30-օրյա ժամկետ: Սակայն, ինչպես տեղեկանում ենք ՀՀ աշխատանքի եւ սոցիալական հարցերի նախարար Աղվան Վարդանյանին Է. Ասլանյանի հասցեագրած 12.06.2006թ. դիմումից, մինչեւ օրս (12.06.2006թ), այսինքն՝ դիմում-բողոքը եւ հարցումը տեսչության 502-րդ սենյակում հունիսի 7-ին առձեռն հանձնելուց 5 օր անց, դրանք «նույնիսկ չեն մուտքագրվել, չեն մակագրվել եւ համապատասխան ընթացք չեն ստացել»: Կցելով դիմում-բողոքի եւ հարցման պատճենները, դիմող քաղաքացին խնդրել է նախարարի միջամտությունը եւ հետեւողականությունը՝ առաջացած խնդրի լուծման եւ աշխատանքի պետական տեսչության կողմից իր իրավունքների օրինական պաշտպանությունն իրականացնելու հարցում: Նախարարը Է. Ասլանյանի դիմումը մակագրել է հիշյալ տեսչության պետին: Չնայած այդ հանգամանքին (նույնիսկ նախարարի միջամտությանը), հարցումից ավելի քան երկու ամիս անց էլ՝ օգոստոսի 7-ի դրությամբ, դրան դեռ պատասխան չէր տրվել:

Միաժամանակ նշենք, որ Է. Ասլանյանը ստացել է նշված տեսչության պետի տեղակալ Գ. Մալխասյանի 2006թ. հուլիսի 6-ի պատասխանը: Հիշյալ պաշտոնյան այն ներկայացրել է իբրեւ պատասխան եւ՛ դիմում-բողոքի, եւ՛ հարցման, եւ՛ նախարարին ուղղված դիմումի: Իրականում, սակայն, այն դիմում-բողոքի կիսատ-պռատ պատասխանն է եւ պարունակում է հարցմամբ ներկայացված երեք հարցից միայն մեկի (2-րդի) պատասխանը: Ընդ որում, 06.06.2006թ. թվակիր-հարցմանը այդ պատասխանը տրված է ոչ թե «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքով

սահմանված 5-օրյա ժամկետում, այլ մեկ այլ՝ «Քաղաքացիների առաջարկությունները, դիմումները եւ բողոքները քննարկելու կարգի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված առավելագույն՝ 1-ամսյա ժամկետի լրանալու վերջին օրը՝ 2006թ. հուլիսի 6-ին:

Ուշագրավ եւ, միաժամանակ, առավել ցավալի է, որ օրենքի պահանջը խախտողը աշխատանքային հարաբերությունների ոլորտում օրենսդրության պահանջների կատարմանը հետեւելու, այդ պահանջների կատարումն ապահովելու կոչված տեսչությունն է:

Լինել Գեղարդում, նշանակում է...

Ավանդության համաձայն IV դարի սկզբին կառուցված, այժմ ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի կողմից աշխարհի պատմամշակութային գանձերի ցուցակում ընդգրկված Գեղարդավանքը զբոսաշրջիկներին գրավելու գործում առանձնահատուկ դեր ունի: Վանքի վանահայր Տեր Ղեւոնդ աբեղա Ղեւոնդյանը, դատելով այցելուների թվաքանակից, կարծիք է հայտնում, որ Հայաստան մտնող ամեն մի զբոսաշրջիկ ձգտում է անպայման լինել Գեղարդում: Իսկ լինել Գեղարդում, նշանակում է...

Արարատ Դավթյան
ԵՊՀ ժուռնալիստիկայի ֆակուլտետի ուսանող

- Հարյուր դրամ պըտի տաս,- ասաց Գեղարդավանքի ավտոկայանատեղի հսկիչը՝ կարմիր ժապավենը թեւին կապած:
- Մոտ մեկ ամիս առաջ 400 դրամ էիք պահանջում,- ասացի ես ու հետաքրքրվեցի, թե ինչո՞ւ որեւէ փաստաթուղթ՝ վճարման անդորրագիր, չի տրամադրվում եւ ինչի՞ հիման վրա է կատարվում գանձումը:
- Մեր շեֆը հենա, էն սեւ շորերով կնիկը՝ Ադրինե տոտան:

Ժորա անունով ներկայացած հսկիչի մատնանշած կինը հրաժարվեց պատասխանել մեր հարցերին: Լռեցին նաեւ ավտոկայանատեղի մյուս հսկիչները:

Իսկ վանքի հարակից ձորակում՝ բնության գրկում, հանգստանալու դեպքում էլ «ձորի տերերը» պահանջում են վճարել 1000-ից մինչեւ 6000 դրամ, եւ դարձյալ գանձման չափը կախված է վճարողունակության վերաբերյալ ինչ-ինչ պատկերացումներ տվող գործոններից՝ հագուկապ, մեքենայի մակնիշ, որտեղացի լինել եւ այլն: Վանքի տարածքում գործող հասարակական զուգարանի մասին ավելի լավ է չխոսել, որտեղ իսպառ բացակայում են սանիտարահիգիենիկ պայմանները: Իսկ եկեղեցու շրջակայքում տեղադրված աղբամաններից բացի ավտոկայանատեղից վանք ընկած հատվածում կարելի է հանդիպել միայն իրենց իրական նշանակությունը կորցրած եւ իբրեւ աղբամաններ ծառայող երկու-երեք ստվարաթղթե արկղիկների:

Այս խնդիրների կապակցությամբ հարցումներ ուղարկեցինք Կոտայքի մարզպետ Կովալենկո Շահգալդյանին եւ Գողթի գյուղապետ Արտավազդ Հակոբյանին: Վերջիններս պատասխանեցին, որ Գեղարդավանքի համալիրի շրջակա 12,5 հա տարածքը անհատույց եւ անժամկետ տրվել է Հայ Առաքելական Եկեղեցուն, ու տիրող իրավիճակի եւ իրականացվող գործունեության հսկողությունը կատարվում է համալիրի տնօրինության կողմից: Հարցում էինք ուղարկել նաեւ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին: Տեղեկատվական համակարգի տնօրեն Տեր Վահրամ քահանա Մելիքյանը, հղում անելով Գեղարդավանքի պատասխանատու Հոգեշնորհ Տ. Ղեւոնդ աբեղա Ղեւոնդյանին, պատասխանել է. «...ավտոկայանատեղում հսկիչների գործունեությունը որեւէ առնչություն չունի Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի եւ Գեղարդավանքի հետ, եւ կայանատեղը շահագործվում է գյուղապետարանի կողմից»: Այս հակասական պատասխանները մեկնաբանելու համար դիմեցինք Գեղարդավանքի պատասխանատու Հայր Ղեւոնդին եւ Գողթի գյուղապետ Արտավազդ Հակոբյանին: Հայր Սուրբը պարզաբանեց, որ վերոհիշյալ տարածքները երեք տարի առաջ են դարձել վանքապատկան: Սակայն մինչ այդ Գողթի գյուղապետարանն երկարաժամկետ պայմանագրեր է կնքել այդ տարածքներում (ավտոկայանատեղում եւ վանքի հարակից ձորակում) գործունեություն իրականացնողների հետ: Ա. Հակոբյանն էլ հավաստիացնում է, որ գյուղապետարանը երբեւէ երկարաժամկետ պայմանագրեր չի կնքել. «Մինչ այդ տարածքները Գեղարդավանքին հանձնելը մենք պայմանագրերը կնքում էինք 6-ամսյա ժամկետով՝ ամեն տարի վե-

րահաստատելով դրանք»,- ասում է գյուղապետը: Հայր Ղեւոնդը նշեց նաեւ, որ ձորակում եւ ավտոկայանատեղում գործունեություն իրականացնողները տարբեր ընկերություններ՝ ՍՊԸ-ներ են ու ինքը չգիտի, թե քաղաքացիներից նրանք ինչքան գումար են գանձում. «Իրենց ասելով՝ ում սրտից ինչքան անցնում է, այնքան էլ տալիս է,- ասում է Հայր Սուրբը եւ հավելում,- Գեղարդավանքին նրանք գումար չեն տալիս, բայց գիտեմ, որ վճարում են հարկեր, կատարում մուծումներ կենսաթոշակային ֆոնդին»: Գյուղապետն էլ շեշտում է, որ այդ տարածքներում գործունեություն իրականացնողները օրվա հացի խնդիր լուծող գյուղացիներ են, որոնք գյուղապետարանին եւ, առհասարակ, որեւէ պետական մարմնի վճարումներ չեն կատարում, քանի որ կառավարության որոշման համաձայն՝ վանքապատկան հողերն ազատված են բոլոր տեսակի հարկերից եւ տուրքերից:

Ինչեւէ, Հայր Ղեւոնդի խոսքերով՝ չնայած գյուղապետարանի կնքած պայմանագրերի ժամկետներն ավարտվելու են ավելի ուշ, բայց արդեն այս տարվա վերջում, ձեռք բերված պայմանավորվածության համաձայն, «հսկիչները» լքելու են տարածքները կամ էլ ցանկության դեպքում կնքելու են նոր պայմանագրեր, բայց արդեն եկեղեցու հետ: Կնքվելիք պայմանագրերի համաձայն, ըստ նրա, ավտոկայանատեղում մեքենայի համար վարորդից կգանձվի 50, առավելագույնը 100 դրամ ու պարտադիր կտրամադրվի վճարման անդորրագիր: Իսկ ձորակում հանգստացողներից, եթե վարձավճար պահանջվի էլ, ապա շատ չնչին՝ մաքրության խնդիրները կարգավորելու համար: Իսկ ավտոկայանատեղից վանք հատվածում աղբամաններ չլինելը Հայր Սուրբը բացատրեց հետեւյալ կերպ. «Գողանում են, նույնիսկ մեկ անգամ անձամբ իմ միջամտությամբ է կանխվել հերթական աղբամանի գողությունը»: Այնուամենայնիվ, վանքի պատասխանատուն վստահեցնում է, որ մաքրության հարցը շատ խիստ է դրված, եւ ամեն առավոտ համալիրի ողջ տարածքը պարտադիր մաքրվում է, թեեւ արդեն երեկոյան բավականին աղբ է կուտակվում. «Խնդիրը ծառացած է ամբողջ հանրապետությունում. մեր ազգը սիրում է աղտոտել»: Հայր Ղեւոնդը տեղեկացրեց նաեւ, որ վանքում ընթացող շինարարական աշխատանքներում նախատեսված է հատուկ մեթոդներով գետնի մեջ տեղադրել շարժական աղբամաններ, իսկ ավտոկայանատեղի մոտ կառուցել նոր՝ եվրոպական չափանիշներին համապատասխան զուգարան. «Բոլոր հարցերն աստիճանաբար կկարգավորվեն, եւ արդեն եկող տարի Գեղարդավանքն այցելուներին կներկայանա նորովի»,- ընդգծեց Տ. Ղեւոնդ աբեղա Ղեւոնդյանը:

ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

Տեղեկատվություն ստանալու իրավունքի դատական պաշտպանության հիմնախնդիրները Հայաստանում

«Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքը (այսուհետ՝ ՏԱ օրենք) գործում է շուրջ երեք տարի՝ 2003թ. նոյեմբերի 15-ից: Այս ընթացքում քաղաքացիները, հասարակական կազմակերպությունները, լրագրողները հնարավորություն են ունեցել օրենքի միջոցով փնտրել եւ ստանալ իրենց անհրաժեշտ տեղեկատվությունը:

Առանց այս իրավունքի բավարար դատական պաշտպանության անհնար է խոսել մարդու մյուս իրավունքների իրականացման, ինչպես նաեւ կառավարման համակարգի հրապարակայնության եւ թափանցիկության մասին: Դատական գործերը հարստացնում են նաեւ օրենքի կիրառման պրակտիկան, որն այնքան անհրաժեշտ է ՏԱ օրենքն ամբողջությամբ կյանքի կոչելու համար:

Դատական համակարգը պետք է ստուգող դեր կատարի գործադիր եւ օրենսդիր մարմինների նկատմամբ, որպեսզի վերջիններս կամայականորեն չզրկեն մարդկանց տեղեկատվություն ստանալու ազատությունից եւ հնարավորությունից կամ տեղեկատվության մատչելիությունը կախման մեջ չդնեն որեւէ մեկի սուբյեկտիվ ցանկությունից: Դատարանները պետք է թերահավատորեն վերաբերվեն տեղեկատվության մատչելիությունը սահմանափակելու՝ պետական մարմինների պահանջներին:

Ինչպես սահմանվում է Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի 2002թ.ին ընդունված «Պաշտոնական փաստաթղթերի մատչելիության վերաբերյալ» հանձնարարականի 9-րդ բաժնում՝ դիմողը, ում պաշտոնական փաստաթղթից օգտվելու հայցը մասամբ կամ ամբողջովին մերժվել է կամ չի ընդունվել կամ չի քննարկվել սահմանված ժամկետում, պետք է հնարավորություն ունենա օգտվել վերանայման կարգից՝ դատարանում կամ օրենքով սահմանված մեկ այլ անկախ եւ անկողմնակալ ատյանում: Ի դեպ, վերանայման ընթացակարգը պետք է լինի արագ եւ ոչ թանկ:

Այս պահանջներն իրենց արտացոլումն են գտել ՀՀ Տեղեկատվութան ազատության մասին օրենսդրության մեջ: «Տեղեկատվութան ազատության մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն՝ տեղեկատվություն ստանալու իրավունքի անօրինական սահմանափակումները կամ ՏԱ այլ խախտումները կարող են դառնալ անկախ քննության առարկա: Առանց այս երաշխիքի, ՏԱ օրենսդրությունը դառնում է անարդյունավետ:

Հասկանալով տեղեկատվության ազատության իրավունքի կարեւորությունը պետական կառավարման եւ տեղական ինքնակառավարման մարմինների եւ դրանց պաշտոնատար անձանց գործողությունները վերահսկելու գործում՝ խնդրով մտահոգ հասարակական կազմակերպությունները հաճախ ստիպված են լինում իրենց եւ քաղաքացիների իրավունքը պաշտպանել դատական կարգով:

Տեղեկատվության ազատության պաշտպանության դատական պրակտիկան Հայաստանում սկսել է ձեւավորվել դեռեւս ՏԱ մասին օրենքի ընդունումից առաջ (ՏԱ մասին ՀՀ օրենքն ընդունվել է 2003թ. սեպտեմբերի 23-ին եւ ուժի մեջ մտել նույն թվականի նոյեմբերի 15-ին): Այդ իսկ պատճառով, սույն ժողովածուում ներկայացված ՏԱ դատական գործերը բաժանել ենք երկու խմբի՝ մինչ օրենքի ընդունումը եւ օրենքի ընդունումից հետո հարուցված դատական գործեր: Ընդհանուր տասնյոթ դատական գործերից 10-ը ավարտվել է դրական, 4-ը՝ բացասական արդյունքով, իսկ 3 գործ բավարարվել է մասնակի: Դատական գործերից 6-ը տեղի են ունեցել մինչ օրենքի ընդունումը՝ 2001-2003թ.թ. ընկած ժամանակահատվածում: Դրանք դիպվածային բնույթ էին կրում եւ բոլոր դատական գործերի հայցվորները ոլորտում ակտիվ հասարակական կազմակերպություններն էին՝ Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը, Ավտովարորդների իրավունքների պաշտպանության Աքիլլես կազմակերպությունը, Հետաքննող լրագրողների ընկերակցությունը, Հելսինկյան քաղաքացիական ասամբլեայի Վանաձորի գրասենյակը եւ Գյումրիի «Ասպարեզ» լրագրողների ակումբը:

Տեղեկատվություն ստանալու իրավունքի պաշտպանու-

թյան առաջին դատական գործը «Գյումրիի «Ասպարեզ» լրագրողների ակումբը եւ «Իրավունf» ռաբաքաքերթի թղթակից Գագիկ Նիկողոսյանն ընդդեմ Գյումրիի դեսական ԲՈւՀ-երի ընդունելության fաղաfային fննակն հանձնաժողովի եւ ՀՀ կրթության եւ գիտության նախարարության» գործն էր՝ հարուցված 2001թ. օգոստոսի 30-ին: Այն, սակայն, ավարտվեց լրագրողների պարտությամբ:

Մինչ օրենfի ընդունումը որեւէ հայց անհատ լրագրողի կամ fաղաfացու կողմից չի ներկայացվել: ՏԱ օրենfի բացակայության պայմաններում տեղեկություն ստանալու իրավունfի պաշտպանության հայցերը հիմնվում էին մասնավորապես Եվրոպական կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի, ՀՀ Սահմանադրության խոսfի եւ տեղեկատվության ազատությունն ապահովող 24-րդ հոդվածի վրա, ինչպես նաեւ «Քաղաfացիների առաջարկությունները, դիմումները եւ բողոfները fննարկելու կարգի մասին» ՀՀ օրենfի վրա: Այս փուլում հայցվորների համար բավականին դժվար էր դատարաններում խոսել եվրոպական կոնվենցիայի դրույթների, բնապահպանական տեղեկատվության մատչելիության Օրհուսի կոնվենցիայի պահանջների մասին, երբ գործը fննող դատավորները զարմացած հայացfներով նայում էին հայցվորին եւ երբեմն նրանց խոսfն ընդհատում «Ավածը fննվող գործին չի առնչվում» արտահայտությամբ: Օրենfի ընդունումից առաջ հարուցված 6 գործերից միայն երկուսում դատարանը որոշում կայացրեց հօգուտ հայցվոր ՀԿ-ի, այն էլ՝ մասամբ: Լրագրողների առաջին դատական գործի բացասական արդյունfից հետո արդեն պարզ դարձավ, որ դատարանները դեռեւս պատրաստ չեն ընդունել արդար եւ անկողմնակալ որոշումներ, երբ դատարանի դահլիճում հակամարտող կողմերից մեկը պետական մարմինն է կամ պաշտոնյան:

Օրենfի ընդունումն իրավիճակը գրեթե չփոխեց դեպի լավը նախ այն պատճառով, որ առաջ եկավ ինչպես հասարակության ընդհանրապես, այնպես էլ դատավորների՝ ՏԱ օրենսդրությանն անհրաժեշտ լինելու խնդիրը: Պետf է նշել, սակայն, որ սարեցարի տեղեկություն ստանալու իրավունfի պաշտպանության դրական դատական գործերի թիվն ավելանում է: 2003թ.-ից՝ օրենfի ընդունումից մինչ 2006թ.-ի սեպտեմբեր ընկած ժամանակահատվածում տեղի է ունեցել 11 դատական գործ, որի մեծ մասը՝ ութ գործ հարուցվել է մարզերում: Տասնմեկ դատական գործերից յոթի հեղինակը Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնն է, որը բոլոր դատական գործերը հարուցել է մարզերում իր մարզային իրավաբանների միջոցով: Կենտրոնն իր առջեւ նպատակ էր դրել ստեղծել տեղեկություն ստանալու իրավունfի պաշտպանության ռազմավարական դատական պրակտիկա, որը պետf է կյանfի կոչեր այս իրավունfի պաշտպանության իրավական մեխանիզմները, ինչպես նաեւ առաջնորդող դեր կատարեր իրավունfի պաշտպանության հետագա զարգացման եւ հաստատման համար: Այդ իսկ պատճառով կազմակերպությունը հասկապես ընտրում էր այնպիսի գործեր, որոնf ռոշափում են հնարավորինս մեծ թվով մարդկանց շահեր՝ դատական որոշումների միջոցով ապահովելով, օրինակ, համայնfային բյուջեների հրապարակայնությունը, fաղաfապետերի, ավագանու որոշումների մատչելիությունը եւ այլն:

Պետf է նշել, որ դատական գործերը կատարում են ոչ միայն խախտված իրավունfը վերականգնելու, այլեւ կանխարգելիչ գործառույթ: ԻԱ կենտրոնի հարուցած 7 գործերից 3-ը ավարտվել է մինչ դատական fննության սկիզբը. պատասխանող կողմը ստանալով դատական ծանուցագիրը դատարան ներկայանալու մասին՝ շտապել է օր առաջ տրամադրել մերժված տեղեկությունները՝ իր հեղինակությունը փրկելու եւ պրոբլեմներից խուսափելու համար: Դրական ելf ունեցած դատական գրեթե բոլոր գործերում դատարանը պատասխանող կողմին պարտավորեցրել է տրամադրել մերժված տեղեկությունները, որոշ դեպfերում նաեւ պարտավորեցնելով փոխհատուցել կատարված դատական ծախսերը (Տես, օրինակ, «Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնն ընդդեմ Արարատի մարզպետարանի», «Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնն ընդդեմ Աղարանի fաղաfապետարանի», դատական գործերը):

Առայսօր տեղեկություն ստանալու իրավունfը խախտած որեւէ պաշտոնյա չի ենթարկվել fրեական կամ վարչական պատասխանատվության, թեեւ թե՛ fրեական, թե՛ վարչական օրենսդրությունը նախատեսում են պատասխանատվություն տեղեկատվությյան ազատության խախտման համար:

Նշենf, որ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրfի համաձայն՝ պատասխանատվություն է սահմանվում տեղեկություն տալու պարտականությունը չկատարելու համար: «Օրենfով նախատեսված տեղեկությունը պետական եւ տեղական ինfնակառավարման մարմինների, պետական հիմնարկների, բյուջեներից ֆինանսավորվող կազմակերպությունների, ինչպես նաեւ հանրային նշանակության կազմակերպությունների պաշտոնատար անձանց կողմից ապօրինաբար չտրամադրելը՝ առաջացնում է տուգան-

fի նcաճակում՝ սահմանված նվազագույն աcխասա-վարձի sասնապաsիկից մինչեւ հիսնապաsիկի չա-փով: Նույն խախsումը, որը կաsարվել է կրկին ան-գամ՝ վարչական sույժի միջոցներ կիրառելուց հեsո մեկ sարվա ընթացfում՝ առաջացնում է sուգանfի նcաճակում՝ սահմանված նվազագույն աcխասա-վարձի հիսնապաsիկից մինչեւ հարյուրապաsիկի չա-փով»:

ՀՀ Քrեական orենսգrfի 148-rդ հոդվածը նույնպես պաsասխանաsվություն է սահմանում sեղեկություն սsանալու իրավունfը ոsնահարեու դեպfում՝ օrինա-զանցին սպառնալով sուգանfով՝ նվազագույն աc-խասավարձի երկուհարյուրապաsիկից չորսհարյուրա-պաsիկի չափով:

Ուrեմն, ինչու՞ են հայցվորները ձեռնպահ մնում օrի-նազանցներին orենfի ողջ խսsությամբ պաsժելու հնարավորությունն օգsագործելուց: Ինֆորմացիայի ազաsության կենsrոնը դաsական ռազմավարական գործեr սsեղծելիս չի դիմել օrինախախsներին frեա-կան կամ վարչական պաsասխանաsվության են-թարկելու պահանջով՝ համարելով, nr այս փուլում հասարակական կազմակերպության առաջնային նպաsակը ոչ թե պաcsոնյաներին պաsժելն է, այլ նrանց SԱ մասին orենսդrությանը ծանոթացնելն ու hrապարակային գործելու մcակույթ ձեւավորելը:

Ի՞նչն է, այնուամենայնիվ, խանգարում sեղեկաsվու-թյան ազաsության իրավունfի պաscաճ դաsական պաcsպանության համար: Դա պայմանավորված է մի fանի հիմնային պրոբլեմներով.

1. **Դաsարանի կախվածություն գործադիր իշխա-նությունից**: Առաջին կարեւորագույն խնդիrն առնչվում է դաsարանի անկախությանն ու ան-կողմնակալությանը: Դաsարանի համար դժվար է nrոշում կայացնել գործադիր իշխանության ներ-կայացուցիչների դեմ գործադիր իշխանության թեւից կախվածության հեsեւանfով: Արդար դա-sարանի առկայությունը մարդու իրավունfների պաcsպանության բացառիկ երաշխիf է:

2. **Դաsարանի նկաsմամբ վսsահության պակաս.** Ֆիզիկական անձանց կողմից հարուցված ընդա-մենը երկու դաsական գործի առկայությունը վկայում է այն մասին, nr մարդիկ պարզապես չեն վսsահում դաsարանին, նrանf չեն հավա-sում, nr դաsարանը կարող է լինել իrենց խախs-ված իրավունfների վերականգնման երաշխիf:

3. **Անկաsար orենսդrական դաշs**: Պակասում են sեղեկություն սsանալու իրավունfի պաշsպանման համար անհրաժեշs երկու ենթաorենսդrական ակsեr: Orինակ, դաsարանը երբեմն հիմնավորում է հայցի մերժումը նrանով, nr fանի nr կառավա-rությունը չի ընդունել SԱ մասին orենfի 10-rդ հոդվածով նախաsեսված պեsական մարմինների կողմից sեղեկաsվություն sրամադրելու կարգը, ու-rեմն պեsական մարմնի կողմից sեղեկաsվության sրամադրման մերժումն orինական է: Պեsf է նշել, nr 2006թ. հուլիսի 26-ին Մամուլի ազաsու-թյան hարցերով ԵԱՀԿ ներկայացուցիչ Միկլոշ Հարաշsին Հայասsանին նվիրված զեկույցում հաsուկ անդրադարձել է այս խնդրին՝ նշելով, nr «ենթաorենսդrական ակsերի hrապարակային fն-նարկումն ու ընդունումն անհրաժեշs են orենfի պաշsաճ կիրառումն ապահովելու համար» (sես՝ http://www.foi.am/am/rcontent/5/633/):

4. **Իrազեկման պակաս դաsական համակարգում եւ հասարակության մեջ ընդհանrապես**: Փորձը ցույց է sալիս nr առայժմ դաsական համակար-գում այնfան էլ լավ չեն sիrապեsում SԱ orենսդ-rության հիմնական դրույթներին: Կարծում ենf, nr orենսդrության չիմացության հեsեւանf է այն, nr դաsավորը կարող է իր nrոշումը հիմնավորել այս-պես. 2003թ.-ի դեկsեմբերի 15-ին Երեւանի Կենs-rոն եւ Նոrf-Մարաշ համայնfների առաջին աս-յանի դաsարանի դաsավոr Գ.Կարախանյանը մերժելով «Աfիլլես» կազմակերպության հայցն ընդդեմ ՀՀ Ոsիկանության՝ հիմնավորեց նrա-նով, nr ՀՀ Ոsիկանությունը հասարակական կազմակերպությանը sեղեկաsվություն sալու լիա-զորությամբ օժsված չէ: Դաsական գործերի հա-ջողության համար կարեւոr է նաեւ այս hարցում իրավաբանների, փասsաբանների մասնագիsա-ցած խմբի սsեղծումը:

Կարծում ենf, nr դաsական պաշsպանության մրակ-sիկայի զարգացմանը զուգահեռ անհրաժեշs է զար-գացնել եւ ակsիվացնել նաեւ պաշsպանության մյուս ձեւերը, մասնավորապես, այնպիսի արդյունա-վեs մեխանիզմ, ինչպիսին մարդու իրավունfների պաշsպանի ինսsիsուsն է: Դաsարան դիմելը թանկ hաճույf է, ծախսաsար եւ ժամանակաsար է, հաs-կապես այն դեպfում, երբ գործ ունենf sեղեկաsվու-թյան hեs: Մինչ դաsական fննության ավարsը sեղե-կաsվությունը հնանում է եւ այլեւս պեsf չէ: Լրագ-rողները չեն դիմում դաsարան հիմնականում հենց

այս պատճառով: Համաշխարհային փորձը ցույց է տալիս, որ տեղեկություն ստանալու իրավունքի պաշտպանության լավագույն երաշխիքը մարդու իրավունքների պաշտպանն է կամ Տեղեկատվության ազատության հանձնակատարը: Կարծում ենք, Հայաստանում եւս մոտ ապագայում կներդրվի ՏԱ հարցերով հանձնակատարի ինստիտուտը: Նման մարմիններ հատուկ ստեղծվել են ՏԱ բողոքները ուսումնասիրելու նպատակով (Ավստրալիա, Կանադա, Ֆրանսիա, Շվեդիա, ԱՄՆ եւ այլուր): Նույնիսկ կան երկրներ, որտեղ այս իրավունքի դատական պաշտպանություն չի գործում ընդհանրապես: Նոր Զելանդիայում, օրինակ, օմբուդսմենը հռչակվել է որպես ՏԱ բողոքարկման միակ եւ վերջնական մարմին. «Մենք համարում ենք, որ...կան համոզիչ պատճառներ, որ այս հարցում վերջնական որոշում կայացնելու իրավունքը չլինի դատարանների լիազորությունը: Մեր նախընտրած համակարգում պետք է հաշվի առնվեն բազմաթիվ նկատառումներ, եւ հաշվեկշռվեն հասարակական եւ անհատական մրցակցող շահերը: Եթե դատարաններին ընդհանուր իրավասություն տրվեր վերջնական որոշում կայացնել պաշտոնական տեղեկատվության մատչելիությանը վերաբերող հարցերում, դրանք ստիպված կլինեին քաղաքական հնչեղություն ունեցող խնդիրներ լուծել»,- նշում է Ջուդիթ Աքենը իր «Բաց կառավարությունը Նոր Զելանդիայում» աշխատության մեջ:

Հայաստանում նորաստեղծ մարդու իրավունքների պաշտպանը քննում է նաեւ ՏԱ բողոքները: Սակայն, պաշտպանն ունի միայն խախտումը թույլ տված մարմնին խախտումը վերացնելու մասին առաջարկությամբ կամ միջնորդությամբ հանդես գալու լիազորություն: Այս առաջարկությունը, սակայն, չունի պարտադիր բնույթ: Մարդու իրավունքների պաշտպանի արդյունավետ գործողության համար պետք է նրան վերապահվի նաեւ մարդու իրավունքների խախտման գործում մեղավոր պաշտոնատար անձանց նկատմամբ մեղադրանք առաջադրելու լիազորություն: Ինչպես նաեւ, իր լիազորությունները արդյունավետ կատարելու համար մարդու իրավունքների պաշտպանը պետք է զերծ մնա քաղաքական ու տնտեսական ցանկացած ճնշումներից, ուստի պետք է քաղաքական եւ ֆինանսական իրական անկախություն ունենա:

Եւ վերջապես, քանի դեռ տեղեկատվության ազատությունը կյանքի կոչելու քաղաքական կամքի ձեւավորումը դանդաղում է, անհրաժեշտ է ակտիվացնել հասարակական կամքը, որին էլ եւ ի վերջո ուղղված են մեր բոլորի ջանքերը:

ՍԵՎ ՑՈՒՑԱԿ

Տեղեկատվության ազատության իրավունքը ոտնահարած պաշտոնյաների եւ հասարակական գործիչների

Այս անձինք խախտել են Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի եւ քաղաքացիների տեղեկություն ստանալու իրավունքը 2006 թվականի հունիս-օգոստոս ամիսների ընթացքում:

Անդրանիկ Մանուկյան	ՀՀ տրանսպորտի եւ կապի նախարար (3 անգամ)
Վարդան Այվազյան	ՀՀ բնապահպանության նախարար
Աշոտ Վարդանյան	Գառնիի գյուղապետ (2 անգամ)
Ռուբեն Խլղաթյան	Արմավիրի քաղաքապետ (3 անգամ)
Կարո Այվազյան	Պատմության եւ մշակույթի հուշարձանների պահպանության գործակալության Երեւանի տարածքային բաժնի պետ

Դիմեք «Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոն», երբ պաշտոնյաները հրաժարվում են տեղեկություն տալ, չեն պատասխանում տեղեկություններ ստանալու ձեր հարցումներին:

Հասցե` ք. Երեւան, Չարենցի 1բ
Հեռ. 578356
էլ. փոստ` foi@foi.am
www.foi.am

Ծրագրի ղեկավար` Շուշան Դոյդոյան
Տպաքանակը` 500 օրինակ, Երեւան 2006, «Ասողիկ» տպարան:
Հրատարակվում է 2001 թվականից: